

Briselē, 28.6.2017.
COM(2017) 358 final

PĀRDOMU DOKUMENTS
PAR ES FINANŠU NĀKOTNI

Pārdomu dokuments par ES finanšu nākotni

1. EIROPAS INTEGRĀCIJAS FINANSĒŠANA — ES FINANŠU EVOLŪCIJA

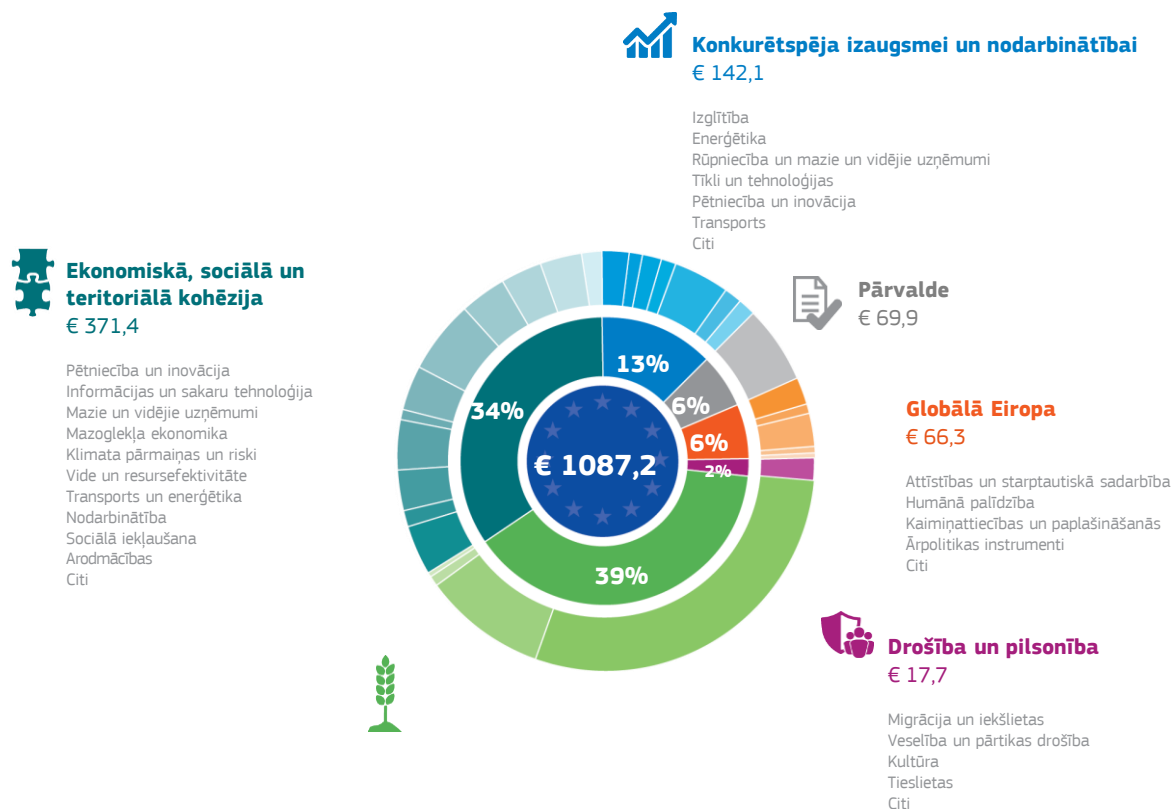
ES budžets palīdz īstenot eiropiešiem svarīgas lietas. Apvienojot resursus Eiropas līmenī, dalībvalstis var sasniegt vairāk, nekā rīkojoties vienatnē. Kopā ar valstu budžetiem un plašu likumdošanas un reglamentējošo instrumentu klāstu ES budžets atbalsta kopīgus mērķus un palīdz risināt kopējus izaicinājumus.

No pievēršanās pirmajai lielākajai kopējās politikas jomai — lauksaimniecībai — pagājušā gadsimta sešdesmitajos gados līdz mūsdienām ES budžets ir mainījies pakāpeniski un vienlaikus ar Eiropas Savienības attīstību.

Pagājušā gadsimta astoņdesmitajos un deviņdesmitajos gados dalībvalstis un Eiropas Parlaments paplašināja ES kompetences tvērumu, veicot izmaiņas Eiropas Savienības dibināšanas Līgumos. Atzīstot vajadzību atbalstīt jauno vienoto tirgu, tika palielināts no struktūrfondiem pieejamo līdzekļu apjoms, lai atbalstītu ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju. Vienlaikus ES ir pastiprinājusi savu lomu tādās jomās kā transports, kosmoss, veselības aprūpe, izglītība un kultūra, patērētāju aizsardzība, vide, pētniecība, tiesu iestāžu sadarbība un ārpolitika.

No ES budžeta finansētas jomas (2014.-2020. g.)

miljardos euro

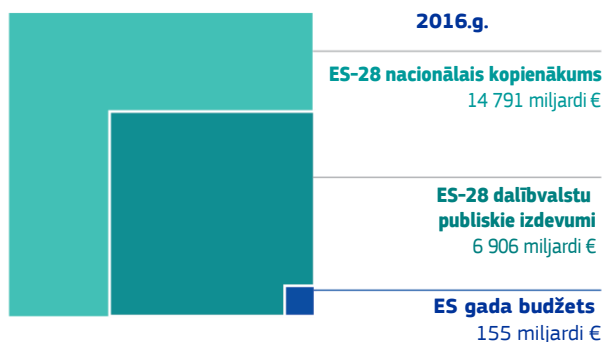
Piezīme: Saistības, pielāgotas 2018. gadam.

Avots: Eiropas Komisija

Kopš 2000. gada ES budžeta veidošanu ir ietekmējusi 13 jaunu dalībvalstu pievienošanās, kurās ir atšķirīga sociāli ekonomiskā situācija, un turpmākās ES stratēģijas nodarbinātības un izaugsmes atbalstam. Budžets atspoguļo arī Savienības pieaugošo nozīmi starptautiskajā arēnā, kļūstot par līderi cīņā pret klimata pārmaiņām un lielāko humānās palīdzības un attīstības palīdzības līdzekļu devēju pasaulē.

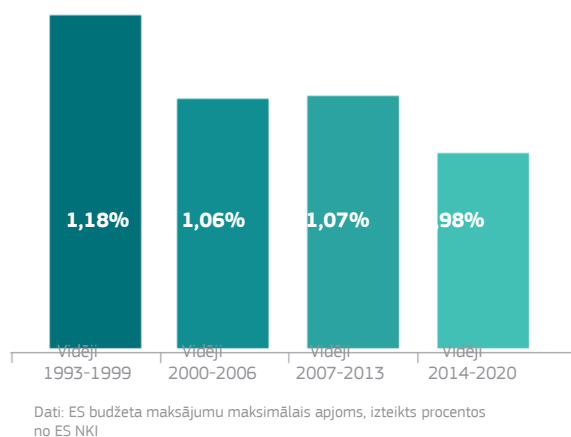
Tomēr ES budžets joprojām ir neliela daļa no kopējiem publiskajiem izdevumiem ES, proti, tas atbilst mazāk nekā 1 % no ES ieņēmumiem un tikai aptuveni 2 % no ES publiskajiem izdevumiem. Turklāt šī daļa laika gaitā ir samazinājusies.

ES budžets salīdzinājumā ar vispārējiem ES ieņēmumiem un publiskajiem izdevumiem

Avots: Eiropas Komisija

ES budžeta lielums procentos no nacionālā kopienākuma

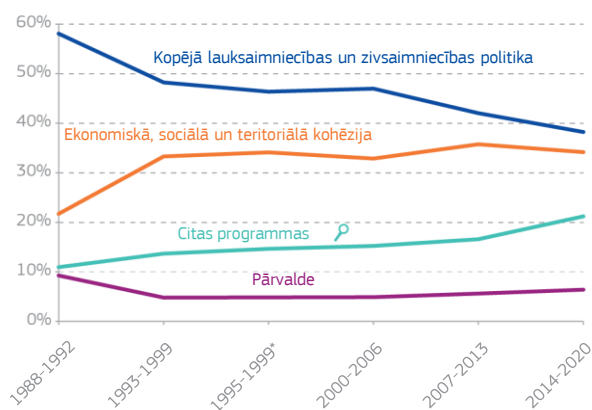

Avots: Eiropas Komisija

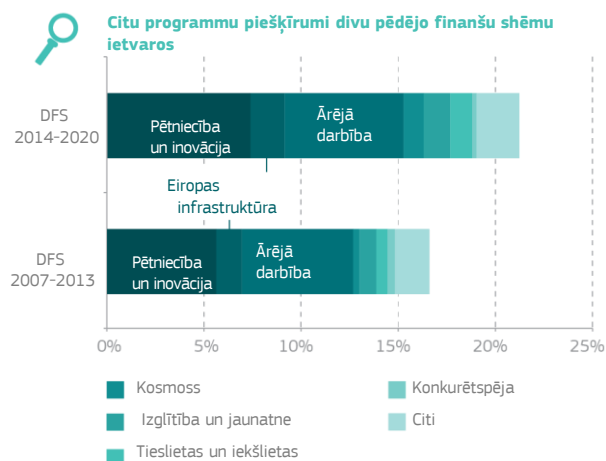
Šis samazinājums ir radījis vēl lielāku spiedienu uz ES budžetu, lai tas kļūtu vēl efektīvāks, galveno uzmanību pievērstu jomām, kurās tā ietekme ir vislielākā, un nodrošinātu, ka apgrūtinātie noteikumi nekļūst par šķērslī rezultātu sasniegšanā.

Laika gaitā ES budžeta struktūra ir mainījusies. Lai arī pakāpeniski ir samazinājušies izdevumi lauksaimniecībai un kohēzijai, tie kopā joprojām pārsniedz 70 % no kopējā apjoma. Izdevumi galvenokārt bija vērsti uz tādām jomām kā pētniecība, Eiropas komunikāciju tīkli un ārējā darbība, kā arī uz programmām, ko tieši pārvalda Eiropas līmenī.

Galveno politikas jomu ES budžetā attīstība

* Ar pielāgojumiem saistībā ar 1995.gada paplašināšanos

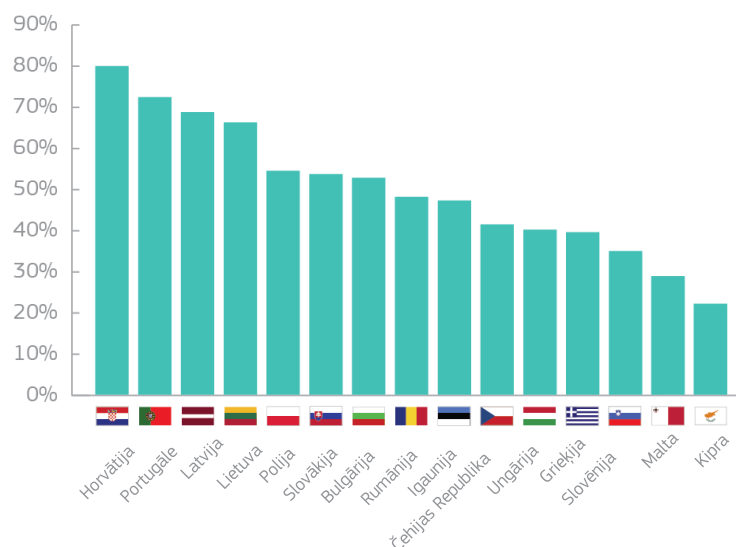

Avots: Eiropas Komisija

Ekonomikas un finanšu krīzes laikā pierādījās, ka ES budžets ir efektīvs instruments ieguldījumu atbalstam. Tā kā valstu budžeti daudzās dalībvalstīs izjuta lielu spiedienu, kopš 2008. gada pieauga ES budžeta un jo īpaši kohēzijas politikas nozīme, kalpojot par galveno avotu stabiliem, izaugsmi atbalstošiem ieguldījumiem. Dažās dalībvalstīs pat izrādījās, ka tie bija galvenais šāds avots. Arī Eiropas Stratēģisko investīciju fondam ir nozīmīga loma privāto ieguldījumu piesaistē visā Eiropā. Tas ir parādījis, kā ES budžets var ātri reaģēt uz jauniem izaicinājumiem un radīt būtisku sviras efektu¹.

¹ Komisija 2016. gada septembrī ierosināja pastiprināt un pagarināt Eiropas Stratēģisko investīciju fonda darbību līdz 2020. gadam.

%

Avots: Eiropas Komisija

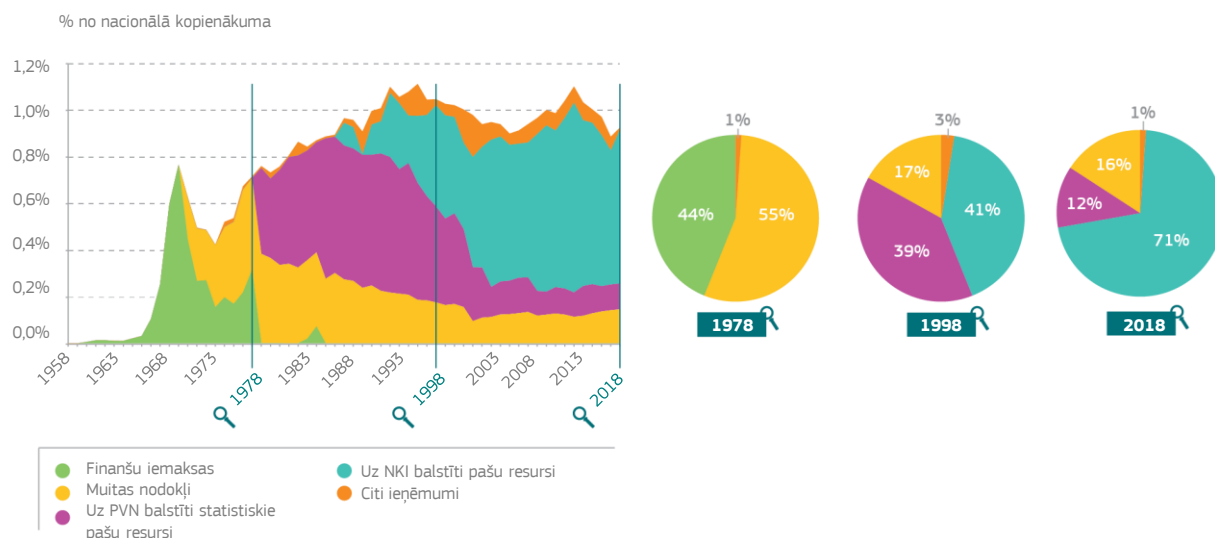
ES budžets bija arī pamats, Eiropas atbildes darbībai uz bēgļu krīzi un draudiem, ko rada organizētā noziedzība un terorisms. Finansējums drošības un migrācijas jomā tika divkāršots, lai atbalstītu, piemēram, jauno Eiropas robežu un krasta apsardzi un palīdzētu dalībvalstīm, kas saskaras ar ievērojamu bēgļu pieplūdumu. Reaģēšana uz šīm krīzēm ir maksimāli pārbaudījusi budžeta elastīguma robežas.

Raugoties nākotnē, Savienības risināmo uzdevumu skaits palielinās, vienlaikus pieaugot spiedienam uz Eiropas un valstu budžetiem. Zems ražīguma un ieguldījumu līmenis, demogrāfiskās pārmaiņas un citi ilgtermiņa izaicinājumi, piemēram, migrācija, klimata pārmaiņas, aizsardzība, kibersdrošība un terorisms ir jomas, kurās ES budžetam tiek atvēlēta nozīmīga loma.

Ir pienācis laiks aplūkot arī veidu, kādā ES budžets tiek finansēts. Tāpat kā ir mainījusies budžeta izdevumu daļa, ir mainījies arī veids, kādā tiek finansēts ES budžets. Atšķirībā no valstu budžetiem ES nevar aizņemties naudu. Tā vietā ES izmanto finansējumu no “pašu resursiem”. Pašlaik ir trīs veidi pašu resursu: dalībvalstu iemaksas, pamatojoties uz to ienākumu līmeni, ko nosaka pēc nacionālā kopienākuma (NKI), iemaksas, kuru pamatā ir pievienotās vērtības nodoklis (PVN), un muitas nodokļi, ko iekasē pie Savienības ārējām robežām.

Aptuveni 80 % ES budžeta tiek finansēti no dalībvalstu iemaksām, kuru pamatā ir NKI un PVN. Pamatā NKI iemaksas tiek uzskatītas par taisnīgām, jo tās ir labi atspoguļo dalībvalstu relatīvo “maksātspēju”. Muitas ieņēmumi tiek uzskatīti par patiesu pašu resursu, jo tie ir atvasināti no kopējās tirdzniecības politikas, kuras ieņēmumus ieskaita ES budžetā.

ES budžeta finansējuma avoti

Avots: Eiropas Komisija

Tomēr laika gaitā ir ieviestas vairākas korekcijas un „atlaides”, jo dažas dalībvalstis uzskatīja, ka viņu iemaksas ES budžetā ir pārmērīgas salīdzinājumā ar līdzekļiem, ko tās saņem no šī budžeta. Tas noveda pie tā, ka pašreizējā ES finansēšanas sistēma kļuva arvien sarežģītāka un necaurredzamāka.

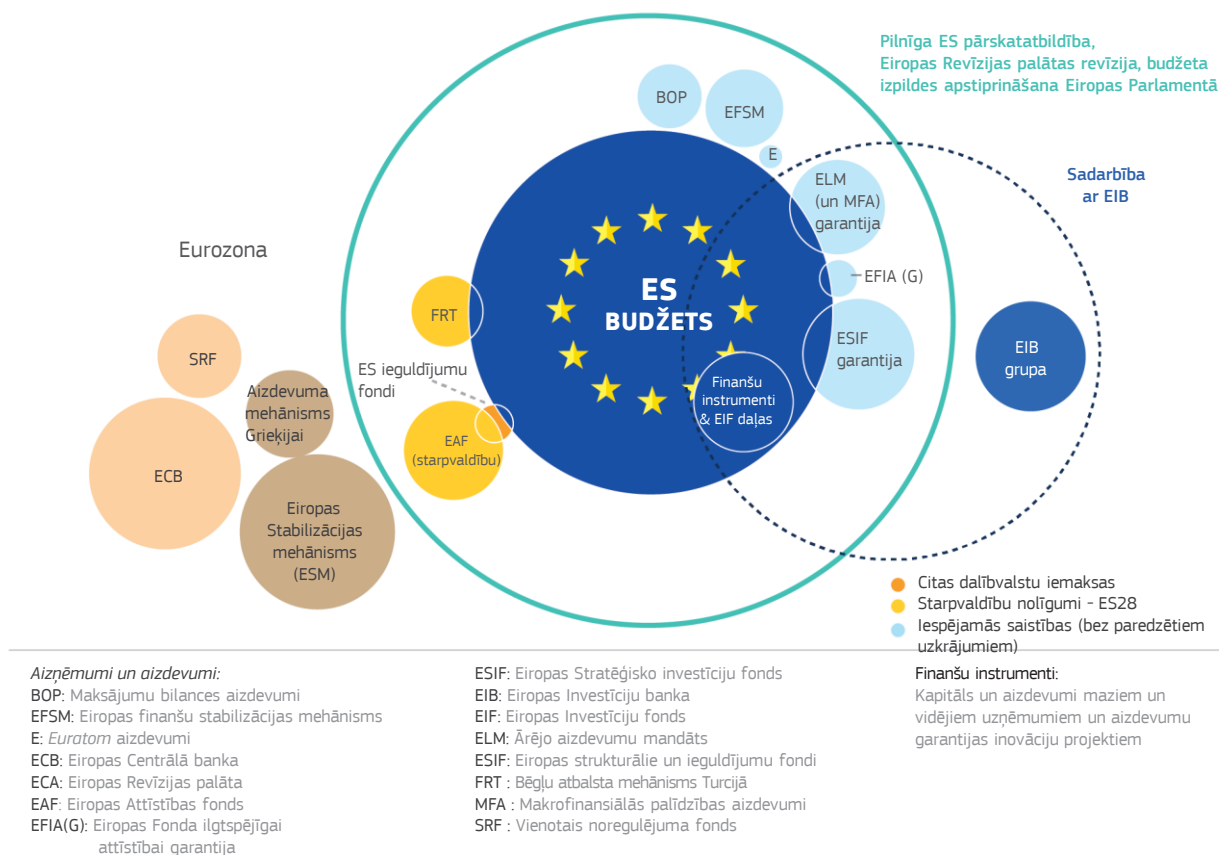
Šī sistēma, kas galvenokārt ir balstīta uz dalībvalstu iemaksām, ir arī pastiprinājusi kļūdainu priekšstatu par to, ka ES budžeta vērtību dalībvalstij var noteikt kā neto atlikumu starp veiktajām iemaksām un saņemtajiem līdzekļiem. Tādējādi netiek ņemta vērā modernizētā ES budžeta būtība: pievienotā vērtība, kas rodas, apvienojot resursus un nodrošinot rezultātus, ko nevar panākt ar nekoordinētiem valstu izdevumiem. Pārāk bieži tiek ignorēti plašāki ekonomiskie ieguvumi, tāpat arī palielinātā vērtība, ko rada pasaulē lielākā ekonomikas zona un tirdzniecības lielvara.

Ja mēs vēlamies uzlabot ES budžeta efektivitāti, mums būtu jāapskata arī tas, kā ieņēmumi var palīdzēt ES prioritāšu īstenošanā. Apvienotās Karalistes izstāšanās un ar to saistīto atlaižu atcelšana jau likvidētu dažus šķēršļus ES budžeta ieņēmumu daļas reformai.

Visbeidzot, lai reaģētu uz dažādām vajadzībām, ES budžets ir papildināts ar vairākiem jauniem rīkiem, iestādēm un instrumentiem. Daži no tiem ir ārpus ES budžeta un tos nereglamentē vieni un tie paši noteikumi. Papildu finansējumu sniedz Eiropas Investīciju banka vai citas struktūras, kuru pamatā ir starpvaldību nolīgumi, piemēram, Eiropas Attīstības fonds, kas ir saistīts ar īpašo partnerību ar Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstu valstīm. Pavisam nesen nolūkā risināt ārējās krīzes tika izveidoti Eiropas Savienības ieguldījumu fondi un citi mehānismi, lai apvienotu līdzekļus no ES budžeta, dalībvalstīm un citiem ziedotājiem. Šī paplašinātā finanšu struktūra ļāva Savienībai mobilizēt papildu finansējumu, bet tā ir vēl vairāk sarežģījusi ES finanšu struktūru. Nākamajā attēlā plaši atspoguļoti visi ES finansējuma elementi, kas papildina ES budžetu. Tajā arī parādīts, kuri elementi ir pakļauti Eiropas Parlamenta demokrātiskajai kontrolei un Eiropas Revīzijas palātas pārbaudei.

ES finanses: kopskats

Ilustratīvs piemērs, aplū izmērs neatbilst faktiskajiem līdzekļu apmēriem

Avots: Eiropas Komisija

1. izcēlums. Īsumā par ES budžetu laikposmam no 2014. gada līdz 2020. gadam

- budžets atbilst aptuveni 1 % no ES NKI un 2 % no kopējiem publiskajiem izdevumiem visā ES;
- tiek noteikts daudzgadu finanšu shēmās (DFS) uz vismaz 5 gadu laikposmu. Pašreizējā shēmā (2014. — 2020. gadam) atvēlēti 1087 miljardi euro;
- galvenokārt tiek finansēti no iemaksām, ko katra dalībvalsts veic, pamatojoties uz savu relatīvo ienākumu, un muitas nodokļiem, kurus iekasē pie ārējām robežām, un nelielā daļā — no pievienotās vērtības nodokļa. Nav tāda ES nodokļa. Par ieņēmumu sistēmu ir vienojušās visas dalībvalstis, un to ir ratificējuši valstu parlamenti;
- izmantojot kohēzijas politiku, tas visā ES mobilizē ieguldījumus vairāk nekā 480 miljardus euro apmērā, kuru rezultātā, piemēram, vairāk nekā 1 miljons uzņēmumu saņemtu atbalstu, 42 miljoniem iedzīvotāju kļūtu pieejami uzlaboti veselības aprūpes pakalpojumi, 25 miljoni iedzīvotāju gūtu labumu no plūdu un ugunsgrēku novēršanas pasākumiem, gandrīz 17 miljoni ES iedzīvotāju iegūtu piekļuvi notekūdeņu savākšanas sistēmām, 15 miljoni mājsaimniecību iegūtu platjoslas piekļuvi un tiktu radīti 420 000 jaunu darbvietu. Tāpat 5 miljoni eiropiešu gūs labumu no apmācības un mūžizglītības programmām un 6,6 miljoni bērniem būs pieejamas jaunas modernas skolas un bērnu aprūpes iestādes;
- sagaidāms, ka tas veicinās ieguldījumu piesaisti vismaz 500 miljardu euro vērtībā, izmantojot pagarināto “Junkera plānu” (Eiropas Stratēģisko investīciju fonds);
- nodrošina vairāk nekā 74 miljardus euro pētniecības un inovācijas programmai „Apvārsnis 2020”, kuras rezultātā līdz šim ir saņemtas 6 Nobela prēmijas un 4 pētījumu jomu medaļas un veikti atklājumi ar globālu ietekmi (piemēram, pētniecība vakcīnas izstrādei pret Ebolas vīrusu, revolucionāri atklājumi vēža un Alzheimeras slimības pētniecībā; gaisa kuģi ar mazākām CO₂ un trokšņa emisijām);
- nodrošina vairāk nekā 30 miljardus euro Eiropas komunikāciju tīklu transporta, enerģētikas un sakaru jomā atbalstam, izmantojot Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentu;
- atbalsta dinamisku lauksaimniecības nozari aptuveni 400 miljardu euro apmērā, atbalstot 7 miljonus lauksaimnieku; atbalsta 380 000 lauku saimniecību modernizāciju, atvēlot 8,7 miljardus euro; finanšu ieguldījumi lauku attīstībai ir vērsti uz bioloģisko daudzveidību, uzlabotu energoefektivitāti, uzņēmumu

izveidi un ražotņu modernizāciju;

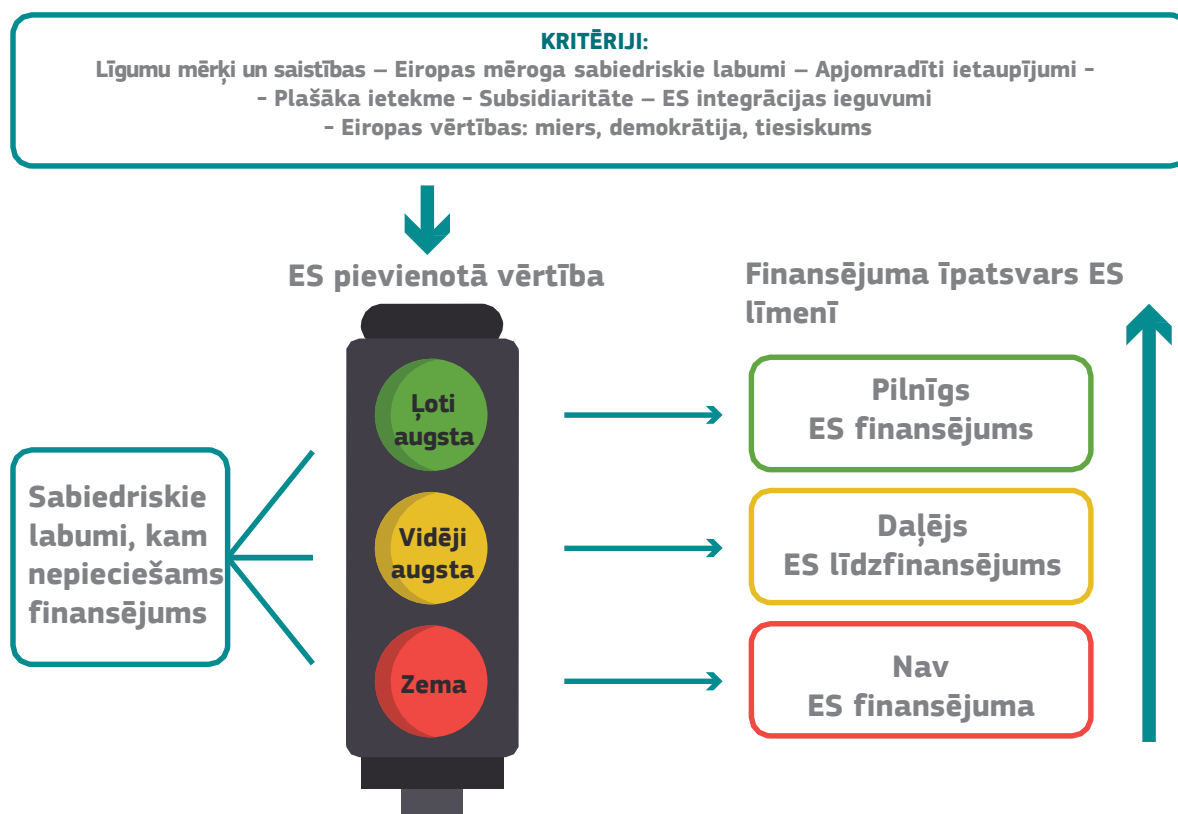
- finansē “Galileo” navigācijas sistēmu, kas līdz šim ir palaidusi orbītā 15 pilnībā funkcionējošus ES mākslīgos pavadoņus; un “Copernicus” — Eiropas Zemes novērošanas programmu;
- mobilizē vairāk nekā 17 miljardus euro laikposmā no 2015. gada līdz 2017. gadam, lai risinātu bēgļu krīzi ES teritorijā un ārpus tās robežām;
- finansē *Erasmus* programmu, kas pēdējo 30 gadu laikā veicinājusi vairāk nekā 9 miljonu cilvēku, jo īpaši studentu un jauniešu no dažādām valstīm, mobilitāti;
- nodrošina vairāk nekā 8 miljardus euro jauniešu bezdarba problēmas risināšanai ar Jaunatnes nodarbinātības ierosmes starpniecību un līdz šim ir sniegusi atbalstu 1,6 miljonus jauniešu;
- tā mērķis ir novirzīt 20 % no kopējiem izdevumiem pasākumiem pret klimata pārmaiņām;
- nodrošina apmēram 8 miljardus euro humānās palīdzības sniegšanai, padarot ES par vadošo humānās palīdzības sniedzēju pasaulē.

2. EIROPAS FINANSĒJUMA PIEVIENOTĀ VĒRTĪBA

Eiropas Savienības mērķis ir veicināt mieru, stiprināt tās vērtības un iedzīvotāju labklājību. No ES budžeta šie mērķi tiek atbalstīti, sadarbojoties ar valstu budžetiem un papildinot citus centienus Eiropas un valstu līmenī.

Jebkuras pārdomas par turpmāko ES budžetu tādēļ būtu jāsāk ar pašu galveno jautājumu — kādiem mērķiem vajadzētu paredzēt ES budžetu? **Eiropas pievienotajai vērtībai** jābūt šīs diskusijas pamatā. No vienas puses, Eiropas pievienotā vērtība ir vērsta uz to, lai sasniegtu Līgumā noteiktos mērķus; no otras puses, tā ir vērsta uz budžetu, kas paredz sabiedrisko labumu Eiropas dimensijā vai palīdz nodrošināt pamatbrīvības, vienoto tirgu vai Ekonomikas un monetāro savienību.

ES pievienotā vērtība un finansējums no ES budžeta

Avots: Eiropas Komisija

Tāpat ES pievienotā vērtība ir saderīga ar subsidiaritātes un proporcionalitātes principu: ES nevajadzētu rīkoties, ja vien šāda rīcība nav efektīvāka nekā rīcība valsts, reģionālā vai vietējā līmenī. ES rīcībai ir jāpapildina valstu vai reģionālie centieni, bet nebūtu jālikvidē nepilnības, kas radušās valstu politikas kļūmju dēļ. Pievienoto vērtību var gūt arī, izvairoties no izmaksām un gūstot netiešas priekšrocības.

Eiropas iedzīvotāju bažām un cerībām vajadzētu būt nozīmīgam faktoram, veidojot jauno ES budžetu. Pēdējos gados aizvien vairāk palielinās cerības, ka Savienība risinās izaicinājumus, attiecībā uz kuriem tai nebija ne pilnvaru, ne finanšu resursu. Šīs nepiepildītās cerības ir šīs debates centrā un ir tieši saistītas gan ar jaunā budžeta lielumu, gan elastību.

Eiropas nodokļu maksātāji sagaida, ka ES budžets būs pārredzams, viegli saprotams un no katra iztērētā eiro tiks iegūts maksimāls labums. Sasniegtajiem rezultātiem jābūt redzamiem un izmērāmiem. Katrā rīcībpolitikā un programmā, ko finansē no ES budžeta, vajadzētu skaidri norādīt, kādus mērķus paredzēts sasniegt, kādi pasākumi tiks veikti šim nolūkam, un jāparedz

ziņošana par faktiskajiem rezultātiem. Tas palielinātu pārskatatbildību un ļautu notikt informētai sabiedriskai apspriešanai par to, kā tiek izmantots ES budžets. Zināms progress šajā virzienā jau ir panākts pašreizējās finanšu shēmas ietvaros, jo īpaši kohēzijas politikas jomā, taču ir nepieciešami papildu pasākumi attiecībā uz visiem instrumentiem.

Pastāv arī acīmredzama pievienotā vērtība, ja rīcība Eiropas līmenī ir plašāka par iespējamajiem pasākumiem valsts līmenī. Var minēt šādus piemērus.

- Pārrobežu programmas ir pārveidojušas pierobežas teritorijas, palīdzot novērst konfliktu avotus un radot jaunas iespējas ekonomikā.
- Līdzīgi arī transnacionālās infrastruktūras, piemēram, enerģijas starpsavienojumi (piem., starp Maltu un Itāliju), digitālie tīkli, pētniecības infrastruktūra vai tuneļi (piem., Brennera klinšu dzelzceļa tunelis Alpos starp Austriju un Itāliju) dod labumu iedzīvotājiem un uzņēmumiem visā ES.
- Kohēzijas politikas ietvaros veikti ieguldījumi vienā reģionā vai dalībvalstī veicina makroekonomikas stabilitāti un Savienības izaugsmes potenciālu kopumā.
- Līdzīgi dienvidu vai austrumu ārējo robežu kontrole acīmredzami kalpo pārējās Eiropas aizsardzībai.
- Palīdzība un ieguldījumi partnervalstīs ļauj veidot sabiedrību ar lielāku izturētspēju.
- Atklāti konkursi ES līmenī, lai piesaistītu finansējumu zinātnei un inovācijai, ir palielinājuši izcilību salīdzinājumā ar valstu finansējumu (piem., zinātniskās publikācijas ar lielāku ietekmi, patentu skaits un kvalitāte) un piesaistījuši globāla mēroga talantus.
- Citus lielus projektus un to svarīgās pamattehnoloģijas, piemēram, “Galileo”, “Copernicus” un *ITER*² vai augstas veiktspējas skaitļošanu, ņemot vērā to ļoti lielās finansējuma vajadzības, var finansēt, tikai apvienojot resursus ES līmenī.

Eiropas finansējums var arī sniegt pievienoto vērtību, atbalstot Eiropas kopīgās vērtības, piemēram, demokrātiju, brīvību, tiesiskumu, pamattiesības, līdztiesību, solidaritāti, ilgtspējību un mieru. Piemēram, *Erasmus* programma un Eiropas Solidaritātes korpusss veicina mobilitāti un dod iespēju studentiem un darba ņēmējiem iepazīties ar Eiropas kultūrām, apgūt valodas un jaunas prasmes un iegūt darba pieredzi ārvalstīs, tādējādi veidojot sakarus visā Eiropā. ES aktīvā loma tās kaimiņvalstīs un citās valstīs un tas, ka tiek sniegta perspektīva dalībai ES, ir nodrošinājis atbalstu mieram un stabilitātei. Izmaksas, ko radītu bezdarbība šajā jomā, būtu katastrofālas, ja reģionā atgrieztos nestabilitāte un atsāktos karš. Daži panākumi ir reālāki un taustāmāki par citiem, taču tie visi ir vienlīdz svarīgi.

Visbeidzot, ES budžeta pievienotā vērtība ir atkarīga arī no tā iekšējās stratēģiskās konsekvences. Ir jānovērš dubultošanās, un instrumentiem vajadzētu būt savstarpēji papildinošiem un saskaņotiem no politikas viedokļa.

² “Galileo” ir Eiropas Globālās navigācijas satelītu sistēma, kas nodrošina virkni pozicionēšanas, navigācijas un laika sinhronizācijas pakalpojumus lietotājiem visā pasaulē. “Copernicus” ir ES programma Zemes novērošanai un uzraudzībai nolūkā veikt, piem., analīzi lauksaimniecības, klimata, civilās aizsardzības un ārkārtas situāciju pārvarēšanas jomā. Starptautiskais eksperimentālais kodoltermiskais reaktors (*ITER*) ir pasaulē lielākajā zinātniskajā partnerībā, kuras mērķis ir pierādīt, ka kodolsintēze ir dzīvotspējīgs un ilgtspējīgs enerģijas avots, un ES ir lielākais ieguldītājs sadarbībā arī ar Japānu, Ķīnu, Indiju, Dienvidkoreju, Krieviju un Amerikas Savienotajām Valstīm.

3. TENDENCES UN IZAICINĀJUMI

Baltā grāmata par Eiropas nākotni un iepriekšējie pārdomu dokumenti ir parādījuši, ka ES 27 dalībvalstu sastāvā laikposmā līdz 2025. gadam un pēc tā saskarsies ar ļoti dažādiem izaicinājumiem.

To vidū ir pašreizējās attīstības tendences, kas būs svarīgas turpmākajās desmitgadēs, piemēram, digitālā revolūcija un globalizācija, demogrāfiskās izmaiņas un sociālā kohēzija, ekonomiskā konverģence un klimata pārmaiņas. Tajā pašā laikā Eiropas iedzīvotāji vēlas, lai Savienība un dalībvalstu valdības nodrošinātu labklājību, stabilitāti un drošību strauji mainīgajā un nenoteiktajā pasaulē³. Nepastāvīgajā globālajā vidē nākotnē varētu rasties jauni negaidīti izaicinājumi.

Ja, saskaroties ar šiem jaunajiem izaicinājumiem un attīstības tendencēm, ES rīcības pamatā vajadzētu būt drošībai, ekonomiskajam potenciālam, ilgtspējai un solidaritātei, tad vai spēkā esošais ES budžets ir piemērots reaģēšanai? Kā ES izdevumu daļa atbilst šīm prioritātēm? Un kādas iespējas veikt uzlabojumus ir mums pieejamas?

3.1. Savienības iedzīvotāju drošība un drošums

Nestabilitāte Eiropas kaimiņvalstīs un jauni terorisma veidi rada būtiskas problēmas Savienībā un ārpus tās robežām. Vienas dalībvalsts drošība ir kļuvusi par visas ES drošību. Lai arī daudzi rīki, ar kuriem palielina iedzīvotāju drošību, atrodas dalībvalstu pārziņā, arī ES ir būtiska loma: gan uzlabojot ārējo robežu kontroli, stiprinot stabilus informācijas tīklus, gan pastiprinot aģentūru sniegto atbalstu vai vērsoties pret pieaugošo nestabilitāti mūsu kaimiņvalstīs.

Taču drošības un drošuma apdraudējums attiecas arī uz citām jomām, piemēram, noturīgu pārtikas ķēžu aizsardzību un mehānismiem reaģēšanai uz sabiedrības veselības apdraudējumu (piemēram, govju sūkļveida encefalopātiju vai cūku mēri, ūdens piesārņojumu un ķīmiskām vielām). Vēl viens piemērs ir kopīgie centieni cīņā pret globālām slimībām (piemēram, Ebolas vīrusu), kam var būt postoša ietekme gan uz trešām valstīm, gan Eiropas iedzīvotājiem. Vēl viena joma ir reaģēšana uz dabas vai cilvēku izraisītām katastrofām.

Mums jāpieņem lēmums, kāda loma varētu būt ES budžetam, atbalstot ES darbības, kuru mērķis ir veidot brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, un kāda loma tam citstarp varētu būt, īstenojot Vispārējo stratēģiju⁴ un attīstot kopēju aizsardzības politiku, lai novērstu jaunus un esošos draudus — gan reālajā vidē, gan kibertelpā.

3.2. Ekonomiskais potenciāls, ilgtspēja un solidaritāte

ES budžetam arī turpmāk būtu jādara Eiropas ekonomika stiprāka un noturīgāka, veicinot ilgtermiņa konkurētspēju, ilgtspējību un solidaritāti.

Ilgspējīga attīstība jau sen ir Eiropas projekta pamatā. Eiropas sabiedrība šobrīd saskaras ar daudzām ilgtspējas problēmām: jauniešu bezdarbs, iedzīvotāju novecošana, klimata pārmaiņas, piesārņojums, ilgtspējīga enerģija un migrācija. Apvienoto Nāciju Organizācijas Ilgtspējīgas attīstības programma un ilgtspējīgas attīstības mērķi līdz 2030. gadam (*SDG*) [skatīt nākamo attēlu] ir ES iekšējās un ārējās politikas stūrakmens.

³ Skat. īpašo Eiropametru 461 "Veidojot Eiropas nākotni", kas publicēts 2017. gada 28. jūnijā.

⁴ Globāla ES ārpolitikas un drošības politikas stratēģija, ko Augstā pārstāve un Eiropas Komisijas priekšsēdētāja vietniece Federika Mogerīni iesniedza Eiropadomes 2016. gada jūnija sanāsmē.

Ilgspējīgas attīstības mērķi — ES ilgtspējīgas attīstības politikas pamats

Avots: Apvienoto Nāciju Organizācija

Ekonomiskā, sociālā un vides dimensija, kas ir ilgtspējīgas attīstības mērķu pamatā, ir lielā mērā ņemta vērā ES budžeta un izdevumu programmās. Šīs dimensijas ir integrētas stratēģijā “Eiropa 2020”, piesaistot tādām jomām kā izglītība un inovācija (“vieduma” aspekts), zemas oglekļa emisijas, noturība pret klimata pārmaiņām un vides aizsardzība (“ilgtspējas” aspekts), darbvietu radīšana un nabadzības samazināšana (“iekļaušanas” aspekts). Ir izteikta arī politiska apņemšanās laikposmā no 2014. gada līdz 2020. gadam atvēlēt vismaz 20 % no ES budžeta darbībām klimata jomā un sasniegt 0,7 % no NKI kā oficiālās attīstības palīdzības rādītāju 2030. gada programmas ietvaros.

Konkurētspējas veicināšana un pieaugošās sociālās plaisas novēršana ir svarīgs pārbaudījums Savienībai un jo īpaši eurozonai. Mērķim jābūt šādam: mazināt ekonomiskās un sociālās atšķirības starp dalībvalstīm un dot iespēju cilvēkiem pilnībā piedalīties sabiedrības dzīvē. ES izdevumi sociālo jautājumu jomās — darba tirgum, nabadzības samazināšanu, sociālajai iekļaušanai, izglītībai — šobrīd ir tikai 0,3 % no kopējiem publiskajiem sociālajiem izdevumiem ES. Kaut arī šo daļu nākotnē varētu pārskatīt, nevar būt šaubu par to, ka sociālais atbalsts galvenokārt paliks dalībvalstu kompetencē. Pārdomu dokumentā par Eiropas sociālo dimensiju ir ieskicētas jomas, kurās ES finanses nākotnē varētu dot lielāku ieguldījumu — atkarībā no virziena, kāds tiks izraudzīts turpmākajai ES sociālajai politikai.

Globalizācijas sniegto priekšrocību sadalījums starp cilvēkiem un teritorijām ir nevienmērīgs, jo īpaši starp lielām pilsētām un rūpniecības rajoniem, kuros sākusies lejupslīde, un lauku apvidiem. Pārdomu dokumentā par globalizācijas iespēju izmantošanu norādīts, ka globalizācijas un tehnoloģisko pārmaiņu radīto ekonomikas transformāciju nepieciešams papildināt tā, lai visi iedzīvotāji un visi reģioni var dot savu ieguldījumu iekšējam tirgum un gūt labumu no tā, kļūstot konkurētspējīgāki un noturīgāki.

Kā pašreizējais ES budžets reaģē uz šiem izaicinājumiem?

Jebkura publiskā sektora budžeta trīs pamatfunkcijas ir ieguldījumi sabiedriskajos labumos, pārdale un makroekonomikas stabilizācija. ES budžets veic šīs funkcijas, lai gan atšķirīgā mērā. Piemēram, no tā finansē sabiedriskos labumus, izmantojot Eiropas līmenī tieši pārvaldītas programmas — tādas kā pamatprogrammu “Apvārsnis 2020” pētniecībai vai instrumentus, piemēram, Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentu ieguldījumiem infrastruktūrā —, un kopā ar dalībvalstīm un reģioniem, izmantojot ieguldījumu līdzfinansēšanu saskaņā ar kohēzijas politiku.

Ir panākta pārdale (kopā ar finansēšanu un sabiedrisko labumu nodrošināšanu), izmantojot kohēzijas politiku, kas veicina ekonomisko konvergenci, kā arī sociālo un teritoriālo kohēziju; un

sniedzot atbalstu lauku attīstībai un atbalstu lauksaimniekiem ienākumu gūšanai saskaņā ar Kopējo lauksaimniecības politiku (KLP).

Stabilizācijas funkcija ir ietverta netieši. ES budžetam ir dažas stabilizējošas izpausmes attiecībā uz dažām dalībvalstīm, jo īpaši pateicoties tā stabilitātei pēdējo septiņu gadu laikā, kas nodrošina nemainīgu ieguldījumu līmeni, kuri nav atkarīgi no ekonomikas cikla. Tajā pašā laikā dalībvalsts ieguldījums ir saistīts ar ekonomikas rādītājiem, tādējādi iemaksas budžetā samazināsies ekonomikas lejupslīdes apstākļos. Tomēr ES budžets nav paredzēts tam, lai nodrošinātu makroekonomiskā šoka amortizāciju.

Pārdomu dokumentā par Ekonomikas un monetārās savienības padziļināšanu tika ierosināts svarīgs jautājums: vai būtu jāapsver šāda stabilizācijas funkcijas ieviešana un līdzekļi turpmākai konverģencei; un Komisija to turpinās pētīt.

Visbeidzot, ieguldījuma ietekme ir atkarīga no vides, kurā tas darbojas. Tādēļ pēdējā laikā uzkrītoši ir raisījušās sarunas par saikni starp strukturālajām reformām un ES budžetu. Lai arī šī saikne jau ir izveidota kohēzijas politikas jomā, ir vērts apsvērt, vai tas ir pietiekami un vai stimulus varētu uzlabot.

3.2.1. Sabiedriskajos labumos veikti ieguldījumi, ko tieši pārvalda Eiropas līmenī

2014. — 2020. gada daudzgadu finanšu shēmā apmēram 13 % ES budžeta ir paredzēts tam, lai atbalstītu ilgtspējīgas izaugsmes galvenās prioritātes, izmantojot programmas vai projektus, kas tieši vai netieši tiek pārvaldīti Eiropas līmenī.

Lielākā no šīm programmām ir **Eiropas stratēģisko investīciju fonds**, kuru izveidoja 2014. gada novembrī pēc Komisijas priekšsēdētāja Junkera ierosinājuma, lai reaģētu uz 2008. — 2009. gada finanšu un ekonomikas krīzi un tai sekojošo investīciju kritumu. Ir labas izredzes sasniegt nosprausto mērķi: nodrošināt 315 miljardus euro ieguldījumiem. Ar ierosināto pagarinājumu tam vajadzētu nodrošināt kopējos ieguldījumu vismaz 500 miljardu euro apmērā.

Pamatprogramma “Apvārsnis 2020” ir galvenais instruments, ar ko finansē visaugstākā līmeņa pētniecību un inovācijas visā Eiropas Savienībā (74,8 miljardi euro) un sadarbībai piesaista dalībniekus no 131 valsts visā pasaulē; no tās kopš 2014. gada ir finansēti 13 000 augstas kvalitātes projekti.

Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments (30,4 miljardi euro) ir vēl viens piemērs tam, kā ES veic ieguldījumus galvenajās transporta, enerģētikas un komunikāciju tehnoloģiju infrastruktūrās Eiropā. Projekti ietver, piemēram, drošības uzlabošanu centrālajā dzelzceļa līnijā Polijā, vienlaikus palielinot vilcienu ātrumu līdz 200 km/h, un tādējādi tiek kopumā uzlaboti Eiropas kravu un pasažieru pārvadājumi Baltijas-Adrijas jūras transporta koridorā.

Erasmus+ (14,8 miljardi euro) ir Eiropas programmas izglītības, apmācības, jaunatnes un sporta jomā, ko līdz 2016. gadam bija izmantojuši vairāk nekā 2 miljoni dalībnieku.

Programma **COSME**⁵ (2,3 miljardi euro) ir paredzēta maziem un vidējiem uzņēmumiem, atvieglojot aizdevumu un pašu kapitāla finansējuma pieejamību, kā arī piekļuvi tirgum, nodrošinot aizdevumu finansēšanu vairāk nekā 5,5 miljardu euro apmērā vairāk nekā 140 000 uzņēmumiem. Tā pievēršas Eiropas riska kapitāla tirgus īpatnībām, veicot ieguldījumus MVU to izaugsmes un darbības paplašināšanas posmā, un 2016. gadā veiktie kapitālieguldījumi sasniedza gandrīz pusmiljardu euro.

⁵ ES Uzņēmumu konkurētspējas un mazo un vidējo uzņēmumu programma.

ES finansē arī vairākus **liela mēroga projektus un infrastruktūras**, kas ir pārāk apjomīgas, lai tās īstenotu bez publiskā ieguldījuma. Spilgts piemērs ir ES Globālās navigācijas satelītu sistēma “**Galileo**”, kas sniedz pakalpojumus, pateicoties 15 ES satelītiem, kuri šobrīd darbojas pilnībā darbojas orbītā, un ES Zemes novērošanas sistēma “Copernicus”, kas ir kļuvusi par vienu no svarīgākajiem globālajiem lielo datu sniedzējiem.

Daudzas no šīm programmām ir kļuvušas par ES preču zīmi, padarot ES redzamu un atpazīstamu tās iedzīvotāju ikdienas dzīvē. Tomēr ir iespējami uzlabojumi, lai vēl vairāk nostiprinātu programmu veikspēju un palielinātu to ietekmi, jo īpaši izvairoties no pārklāšanās, izvērtējot instrumentus un nodrošinot papildināmību un vienkāršošanu. Vai budžeta piešķirumi šīm programmām būtu jāpalielina? Kā mēs varam nodrošināt, lai tie cits citu pastiprinātu? Kā var izvairīties no vienas jomas programmu pārklāšanās — gan attiecībā uz lielām infrastruktūrām, gan uz atbalstu MVU? Iespējas, kā uzlabot finanšu instrumentu izmantošanu šajā jomā, vienkāršot attiecīgos noteikumus un palielināt elastību, ir izklāstīti 4.2. iedaļā.

3.2.2 Ekonomiskā, sociālā un teritoriālā kohēzija

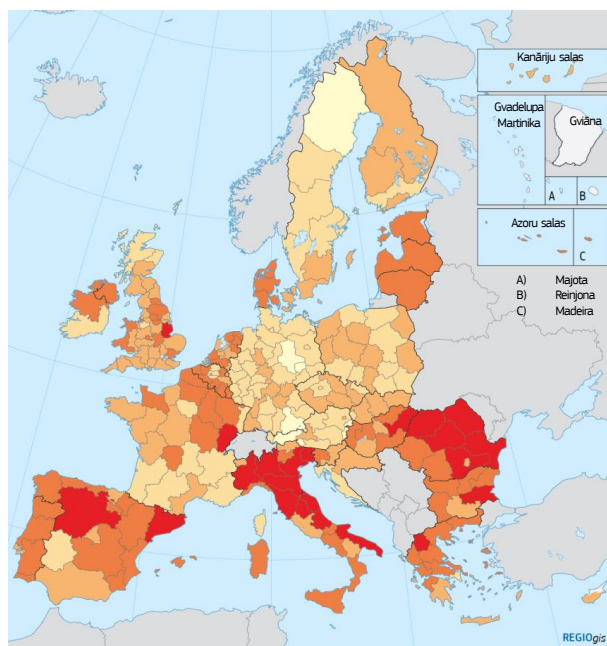
Lai gan globalizācijas ieguvumi ir jūtami daudzviet, tās izmaksas bieži ir lokālas. Nesenie pētījumi liecina, ka daudziem reģioniem visā Eiropā ir daudz lielāks risks tikt pakļautiem pēkšņiem satricinājumiem salīdzinājumā ar citiem, un tam par iemeslu ir šo reģionu ekonomikas specializācija, darbaspēka izmaksas vai tā izglītības līmenis. Tajā pašā laikā joprojām pastāv pārāk augsts bezdarba līmenis, jo īpaši jaunāko paaudžu vidū, ekonomiski aktīvā darbaspēka līmenis daudzviet Eiropā ir zems, un nabadzības riskam pakļauto personu skaits ir nepieņemami liels.

Šīs atšķirīgās ekonomiskās un sociālās perspektīvas var radīt sociālpolitisku spriedzi, un ES tās ir atbilstoši jārisina, lai nepamestu novārtā nevienu cilvēku un nevienu reģionu.

Veicināt noturīgu ekonomikas konvergenci un izturētspēju ir **ES kohēzijas politikas** galvenais mērķis, un tās ietvaros laikposmā no 2014. gada līdz 2020. gadam kopā ar valstu līdzfinansējumu tiks mobilizēti vairāk nekā 480 miljardi euro.

Pašreizējā posma programmās ir ietvertas svarīgas reformas. Ar tām lielāks finansējums tiek mērķorientēts uz galvenajām Eiropas prioritātēm, piemēram, nodarbinātību, sociālo iekļaušanu, prasmēm, pētniecību un inovāciju, energoefektivitāti un resursefektivitāti. Programmu uzdevumi ir skaidri noteikti. Ir uzlabojies kopējais ekonomiskais, juridiskais un institucionālais satvars attiecībā uz ieguldījumiem. Politikas ietvaros ir arī izveidota cieša saikne starp ieguldījumu līdzfinansējumu un plašāko ekonomikas pārvaldības darba kārtību un strukturālām reformām.

Globalizācija: vai Eiropa ir sagatavojusies?

Ar globalizāciju un tehnoloģiju pārmaiņām saistīti riska faktori

Riska faktoru skaits no 4 (skat. piezīmi zemāk)

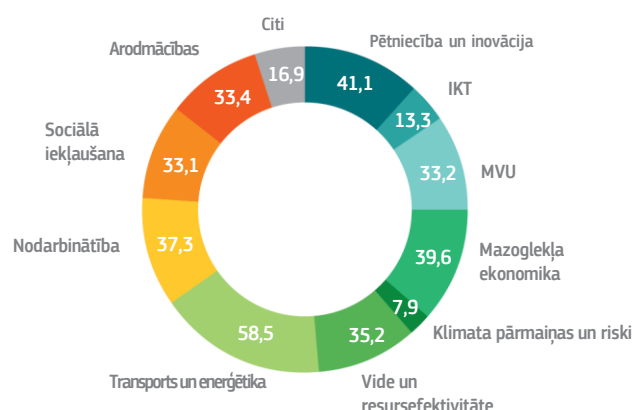
Riska faktoru definē kā pirmā indikatora negatīvu vērtību un kā pārējo indikatoru vērtību, kas pārsniedz ES reģionu vidējo rādītāju:

- Nodarbinātības pieaugums rūpniecības nozarē no 2000.g. līdz 2013.g. (ES: 1,3%)
- Zema tehnoloģiskā līmeņa ražošanas īpatsvars nodarbinātībā, 2015.g. (ES: 5,5%)
- Cilvēku vecumā no 25 līdz 64 gadiem, kam ir zems izglītības līmenis, īpatsvars, 2015.g. (ES: 23,3%)
- Ražošanas VDI izmaiņas no 2003.g. līdz 2013.g. (ES: 14,3%)

Avots: Eiropas Komisija

Ko finansē kohēzijas politika?

miljardos EUR

2. izcēlums. Piemēri kohēzijas politikas ietvaros sasniegtajiem rezultātiem 2007.-2013.g.

- Izdevumi sociāliem mērķiem: nodrošinātas darbvietas 9,4 miljoniem cilvēku, un 8,7 miljoni iedzīvotāju ieguvuši kvalifikāciju.
- Visas dalībvalstis un reģioni izstrādājuši pārdomātas specializācijas stratēģijas, lai veiksmīgāk virzītu savus centienus pētniecības un inovācijas jomā. Atbalsta rezultātā īstenoti aptuveni 95 000 pētniecības un inovācijas attīstības projektu, un radītas 42 000 jaunas pētnieku vietas.
- Aptuveni 400 000 MVU saņēmuši atbalstu kohēzijas politikas ietvaros, un tā rezultātā izveidots vairāk nekā 1 miljons jaunu darbvieta.
- Liela daļa ES izdevumu klimata pārmaiņu un vides aizsardzības jomā tiek veikta, īstenojot kohēzijas politiku. Piemēram, aptuveni 6 miljoniem cilvēku darīta pieejama labāka ūdensapgāde un 7 miljoniem - uzlabota notekūdeņu attīrīšana.
- Dalībvalstis izbūvējušas vai atjaunojušas 2600 km dzelzceļa līniju un 2400 km ceļu, kas ietilpst Eiropas komunikāciju tīklā, papildus sekundārajiem tīkliem, kas attālas teritorijas savieno ar pārējo Eiropu.

Kaut arī kohēzijas politikas kopējie rezultāti ir visumā pozitīvi, vairākās jomās ir vajadzīgas reformas.

Pirmkārt, pēdējo gadu laikā kohēzijas politika ir iedarbīgi kompensējusi valstu un reģionu ieguldījumu krīzes izraisīto krišanos. Tas ir palīdzējis novērst ievērojamus satricinājumus, tomēr tā rezultātā paaugstinātās ES budžeta līdzfinansējuma likmes ir mazinājušas kopējo ieguldījumu apjomu.

Otrkārt, kohēzijas politikas atbildes pasākumi uz krīzi bija līdzfinansējuma apjoma palielināšana un programmu pielāgošana, lai labāk atbilstu mainīgajām sociālekonomiskajām vajadzībām, taču pastāv arī nepieciešamība pārskatīt, kā ar kohēzijas politiku var labāk sagatavoties negaidītiem notikumiem, krīzēm un izmaiņām sabiedrībā un uz tām reaģēt.

Treškārt, iespējams, vajadzētu stiprināt saikni ar ekonomikas pārvaldību un Eiropas pusgadu, lai nodrošinātu, ka šī sistēma ir vienkāršāka, pārredzamāka un paredz pozitīvus stimulus konkrētu reformu īstenošanai, veicinot konvergenci.

Visbeidzot, politika ir kļuvusi arvien sarežģītāk pārvaldāma, un tas kavē tās praktisku īstenošanu un rada kavēšanos. Kontroles slāņi un birokrātiskā sarežģītība apgrūtina saņēmēju piekļuvi šiem fondiem un projektu ātru īstenošanu. Tādēļ nākotnē vajadzīga daudz krasāka pieeja, kas ļautu vienkāršot īstenošanu un nodrošināt reaģētspējīgāku un elastīgāku programmu plānošanu.

3.2.3. Ilgtspējīga lauksaimniecība

Lauksaimnieki vairāk nekā 500 miljoniem Eiropas iedzīvotāju par pieņemamām cenām nodrošina stabilu apgādi ar ilgtspējīgā veidā ražotu kvalitatīvu pārtiku, vienlaikus ievērojot prasības attiecībā uz dzīvnieku veselību un labturību, vides aizsardzību un pārtikas nekaitīgumu.

Kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) galvenais mērķis ir nodrošināt lauksaimniecības un lauku kopienu ekonomisko, sociālo un vides ilgtspējību. Pašreizējā daudzgadu finanšu shēmā 2014. — 2020. gadam KLP ietvaros paredzēts aptuveni 400 miljardu euro liels finansējums tirgus pasākumiem un tiešajiem maksājumiem lauksaimniekiem un lauku attīstības programmām, kā arī tam, lai veicinātu ilgtspējīgu lauksaimniecību un spēcīgu lauku ekonomiku. Aptuveni 70 % no šīs summas ir atvēlēti tiešajiem maksājumiem. Šāds ienākumu atbalsts daļēji aizpilda iztrūkumu starp lauksaimniecības ienākumiem un salīdzināmiem ienākumiem citās ekonomikas nozarēs. Ar šīs politikas jaunāko reformu ieviestas būtiskas izmaiņas tiešo maksājumu sistēmā, lai ņemtu vērā jauno lauksaimnieku un mazo lauku saimniecību, atsevišķu nozaru vai reģionu, kas nonākuši grūtībās, un vides aizsardzības īpašās vajadzības.

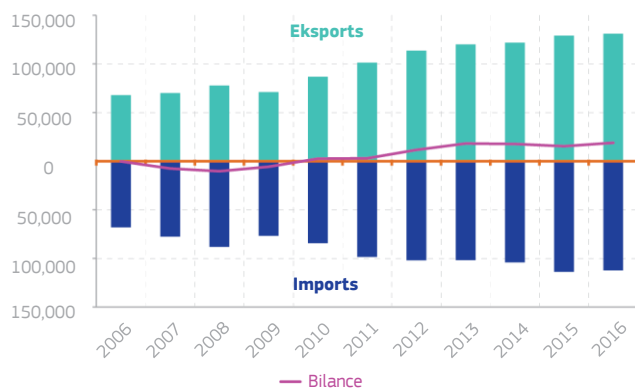
Pateicoties šai politikai, Eiropas iedzīvotājiem ir pieejama droša, cenas ziņā pieejama un kvalitatīva pārtika. Pateicoties secīgām kopējās lauksaimniecības politikas reformām, Eiropas lauksaimniecības nozare ir kļuvusi konkurētspējīga pasaules mērogā, tā darbojas pietuvināti pasaules tirgus cenām un uzrāda pārliecinošus un arvien labākus eksporta rādītājus. Neskatoties uz to, vērojamas milzīgas atšķirības lauksaimniecības nozares attīstībā. Atsevišķās lauku teritorijās joprojām nav reālu alternatīvu nodarbinātības un ienākumu avotu ārpus lauksaimniecības nozares. Tomēr daļai lauksaimnieku tagad ir pieejami ar lauksaimniecību nesaistīti ienākumi, piemēram, no tūrisma un izklaides darbībām, vēja enerģijas, biogāzes un saules enerģijas.

Lauksaimniecības zemes ir gandrīz puse no ES teritorijas. Līdz ar to lauksaimniekiem ir nozīmīga loma dabas resursu (ūdens, gaiss, augsne un bioloģiskā daudzveidība) aizsardzībā, klimata politikas pasākumu īstenošanā un ainavu veidošanā. KLP paredz vajadzīgos noteikumus un stimulus, lai nodrošinātu, ka lauksaimniecība un mežsaimniecība palīdz risināt pasaules mērogā akūtas vides un klimata problēmas un nodrošināt iedzīvotāju gaidām atbilstošus sabiedriskos labumus. Starp šiem svarīgajiem instrumentiem ir KLP agrovides un klimata pasākumi, kas mudina lauksaimniekus pieņemt un pielāgot pārvaldības pieeju un praksi un veikt pasākumus ūdenstilpņu, augsnes, bioloģiskās daudzveidības un ainavu labiekārtojumu uzlabojumiem un aizsardzībai, kā arī klimata pārmaiņu mazināšanai un pielāgojumiem tām.

Tomēr pastāv arvien lielākas prasības kopējo lauksaimniecības politiku vairāk orientēt uz sabiedrisko labumu sniegšanu saistībā ar vides aizsardzību un klimata politiku. Tam būtu nepieciešama labāk mērķorientēti un reģionāli pielāgoti atbalsta pasākumi.

Lauksaimniecības preču tirdzniecības balance liecina par nozares konkurētspēju

miljonos EUR

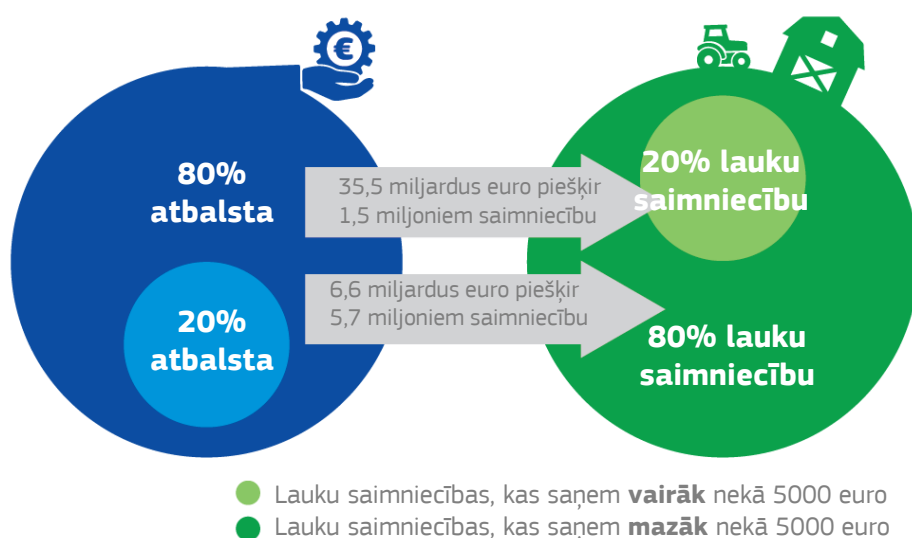

Avots: Eiropas Komisija

Nepastāv vienprātība par nepieciešamo ienākumu atbalsta līmeni, ņemot vērā konkurētspēju nozares ietvaros. Dažos gadījumos šie maksājumi neveicina nozares strukturālo attīstību, bet tiem ir tendence palielināt zemes cenas, kas var kavēt jaunu lauksaimnieku ienākšanu tirgū.

Tiešie maksājumi joprojām ir lielā mērā atkarīgi no vēsturiski noteiktām tiesībām un koncentrējas uz lielām lauku saimniecībām un zemes īpašniekiem bagātākajās dalībvalstīs. Vidēji 20 % no atbalsta saņēmējiem saņem aptuveni 80 % maksājumu apmēra. Tomēr vispārējā aina slēpj milzīgas atšķirības starp dalībvalstīm. Piemēram, 92 % lauksaimnieku Rumānijā un 97 % Maltā uztur mazas lauku saimniecības, bet Vācijā tādas ir mazāk nekā 9 % saimniecību.

Kas gūst labumu no kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta?

Avots: Eiropas Komisija

Lielāko daļu KLP maksājumu pilnībā finansē no ES budžeta, tādējādi nodrošinot tiešu saikni starp atbalsta saņēmējiem un Savienību. Šī politika sasniedz lauksaimniekus un iedzīvotājus pat visattālākajos Eiropas apgabalos, tādējādi izraisot nozīmīgu ķēdes reakciju ekonomikas un sociālās attīstības jomā, kā arī izturētspēju šajās jomās. Līdzās lauku attīstības pasākumiem, ko

finansē KLP otrā pīlāra ietvaros, šī ir vienīgā politikas joma, ko pārvalda kopīgi ar dalībvalstīm bez valstu līdzfinansējuma.

Pēdējo gadu notikumi parādījuši, ka ir nācies ik pa laikam sniegt *ad hoc* ārkārtas atbalstu no ES budžeta, lai reaģētu uz īpašiem notikumiem, piemēram, piena produktu cenas krišanos vai Krievijas importa aizliegumu attiecībā uz konkrētiem lauksaimniecības produktiem. Līdz ar to nākotnes kopējā lauksaimniecības politikā jārod pareizais līdzsvars starp politikas pasākumiem un finanšu piešķirumiem, dotācijām un finanšu instrumentiem, riska pārvaldības instrumentiem un citiem tirgus pasākumiem, lai kontrolētu risku un risinātu negaidītus nelabvēlīgus notikumus lauksaimniecības nozarē.

3. izcēlums. Piemēri kopējās lauksaimniecības politikas ietvaros sasniegtajiem rezultātiem

- 70% ES lauksaimniecības teritorijas piemēro zaļināšanas pasākumus, kuru atbalstam paredzēti 60 miljardi euro.
- Aptuveni 47 miljoniem hektāru jeb 25% Eiropas lauksaimniecības teritorijas piemēro pārvaldības līgumu par agrovidei labvēlīgu praksi attiecībā uz ūdens resursiem, augsni un bioloģisko daudzveidību
- Radīti un attīstīti vairāk nekā 200 000 lauku uzņēmumu (atbalstu uzņēmējdarbības sākšanai saņem 145 000 jaunu lauksaimnieku un 62 000 mikrouzņēmumu)
- Atbalsts vairāk nekā 25 000 vides infrastruktūras projektiem, piemēram, kanalizācijas sistēmām un atkritumu apsaimniekošanas uzlabojumiem attālos un lauku apvidos.
- 2400 vietējās rīcības grupas saņēmušas atbalstu vietējo apvidu attīstības stratēģiju izstrādei un īstenošanai

3.3. Migrācijas pārvaldība

Pie ES ārējām robežām ir pieaudzis cilvēcisku traģēdiju skaits, kas liek ES un tās dalībvalstīm nekavējoties rīkoties. Vienaļikus ir jānodrošina migrācijas labāka pārvaldība visos tās aspektos; ES būtu jātiecas uz to, lai savām dalībvalstīm sniegtu instrumentus, ar ko par to gādāt gan vidējā termiņā, gan ilgtermiņā.

Migrācijas pārvaldība ir kopīgs uzdevums ne tikai ES dalībvalstīm, bet arī attiecībās ar valstīm ārpus ES, kuras ir migrantu tranzīta vai izcelsmes valstis. Kombinējot iekšpolitiku un ārpolitiku, ES un dalībvalstis veido visaptverošu pieeju, kas balstīta savstarpējā uzticībā un solidaritātē starp ES dalībvalstīm un iestādēm.

Attiecībā uz migrācijas plūsmu pārvaldību pašreizējais ES budžets jau atbalsta dalībvalstu centienus izstrādāt atbilstīgu uzņemšanas un aizsardzības sistēmu, risināt migrācijas pamatcēloņus un pasargāt Šengenas zonu. Šiem uzdevumiem 2015.-2017. gada laikposmā ir piešķirti vairāk nekā 17 miljardi euro jeb 3,7 % no kopējā ES budžeta.

Piemēram, par ES budžeta līdzekļiem tika izveidoti “karstie punkti” Grieķijā un Itālijā, kuru kopējā ietilpība pārsniedz 9000 vietu. 2016. gadā tika nodrošināta pajumte vairāk nekā 35 000 cilvēku Grieķijā, sākotnējā posmā teltīs un vēlāk ziemas apstākļiem piemērotos konteineros, un 417 drošas telpas nepavadītiem nepilngadīgajiem. Jaunizveidotā Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūra 2016. gadā palīdzējusi Vidusjūrā izglābt 174 500 cilvēku.

3.4. Ārējie izaicinājumi, drošība, humānā palīdzība un attīstība

Pēdējos gados Eiropa ir piedzīvojusi jaunus ārējos izaicinājumus, kas ir saistīti ar nestabilitāti tās tuvējā kaimiņreģionā un tālāk. ES iedzīvotāji ir nobažījušies par migrāciju, terorismu un ārējās drošības apdraudējumiem kopumā un vēlas šos jautājumus risināt Eiropas līmenī, tai skaitā aizsardzības jomā. Viņi sagaida, ka Eiropa uzņemsies vadošu lomu pasaulē, lai pārvaldītu globalizācijas sekas, aizsargātu uz noteikumiem balstītu kārtību, labu pārvaldību, kā arī demokrātiju, tiesiskumu un cilvēktiesības, un ilgtspējīgu ekonomikas attīstību un stiprinātu

stabilitāti un drošību, jo īpaši Eiropas tuvējā kaimiņreģionā. Gandrīz 9 no 10 Eiropas iedzīvotājiem uzskata, ka ir svarīgi atbalstīt jaunattīstības valstis. 82 % eiropiešu uzskata, ka palīdzība citiem ir abpusēji izdevīgs risinājums, kas viennozīmīgi ir Eiropas interesēs. Eiropieši arī saskata skaidru pievienoto vērtību rīcībai Eiropas līmenī ārlietu jomā.

Pašlaik ES ārējās darbības atbalstam veltīti 96,5 miljardi euro, tostarp ārpusbudžeta 11. Eiropas Attīstības fonds (30,5 miljardi euro), kas paredzēts ES partneriem no Āfrikas, Klusā okeāna un Karību jūras reģiona. No ES budžeta ārējai darbībai paredzēti aptuveni 6 % no pašreizējās DFS, un lielākie finansējuma avoti ir Attīstības sadarbības instruments (19,7 miljardi euro), Eiropas kaimiņattiecību instruments (15,4 miljardi euro) un Pirmspievienošanās palīdzības instruments (11,7 miljardi euro). Humānajai palīdzībai ir paredzēti 8 miljardi euro. Pēdējos gados šis budžets ticis pastāvīgi mobilizēts un stiprināts maksimāli pieļaujamajās robežās, lai risinātu daudzskaitlīgās humānās un citas ārkārtas situācijas visapkārt Eiropai, kuru rezultātā palielinās pārvietoto personu skaits, rodas vēl nepieredzētas humanitārās vajadzības un kompleksas krīzes situācijas, un šīs situācijas turpināsies.

ES ārējā darbība notiek partnervalstīs ārpus Savienības, bet tā arī aizsargā Savienības iedzīvotāju intereses un drošību. Kā pasaulē lielākais attīstības un humānās palīdzības līdzekļu devējs, tostarp līdz ar kolektīvo apņemšanos veltīt 0,7 % no NKI oficiālajai attīstības palīdzībai (OAP), ES un tās dalībvalstis spēlē būtisku lomu, atbalstot citas valstis visā pasaulē. ES ārējā darbība veicina stabilitāti pie ES robežām un tālāk, atbalsta nabadzības izskaušanu jaunattīstības valstīs un sekmē sadarbību ES interešu jomās. Tā arī risina neatbilstīgas migrācijas un vardarbīga ekstrēmisma pamatcēloņus. Parasti ES finansējums ir centrālais elements, ap kuru tiek plānots attīstības finansējums no dalībvalstīm, tā palielinot ES kritisko masu un ietekmi partnervalstīs, izmantojot kopīgu plānošanu un īstenošanu.

Jaunie izaicinājumi ES ārējās darbības jomā, kā definēts Globālajā Eiropas Savienības ārpolitikas un drošības politikas stratēģijā, liecina par nepieciešamību pārvērtēt ES finanšu saskaņotību ar šīm jaunajām prioritātēm un instrumentu efektivitāti šajā jomā, tostarp attiecībā uz ES delegācijām. Tas jo īpaši attiecas uz aizsardzību un arī ES ārējiem ieguldījumiem, kur varētu būt nepieciešama iespēja piesaistīt ievērojama apmēra privāto kapitālu un sasniegt būtisku ietekmi, kas veicina mieru, stabilitāti un ciešas ekonomikas saites. Ņemot vērā pēdējos gados gūto pieredzi, būtu ciešāk jākoordinē ārpolitika un iekšpolitika, tostarp ANO Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam izvirzīto ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) un Parīzes klimata nolīguma īstenošanā, kā arī Satvara partnerībai ar trešām valstīm migrācijas jomā īstenošanā.

4. IESPĒJAMIE RISINĀJUMI ES FINANŠU NĀKOTNEI

ES nākotnes budžeta izstrādē jābalstās uz skaidru redzējumu par Eiropas prioritātēm un apņēmību veikt ieguldījumus jomās, kas nākotnē nodrošinās ekonomikas noturību, ilgtspēju, solidaritāti un drošību.

Skaidri jāatzīst ES finanšu iztrūkums, kam pamatā ir Apvienotās Karalistes izstāšanās un jaunu prioritāšu radītās finanšu vajadzības. Pašreizējā finanšu shēmā jaunās prioritātes segtas, galvenokārt maksimāli izmantojot šobrīd pieejamo elastīgumu.

Turpmāk migrācijas pārvaldība, iekšējā un ārējā drošība, ārējo robežu kontrole, cīņa pret terorismu un aizsardzība būs jāparedz budžetā ar ilgtermiņa perspektīvu, vienlaikus turpinot ieguldījumus, lai atbalstītu stabilitāti un ilgtspējīgu attīstību mūsu partnervalstīs. ES nākotnes budžeta apmēram, struktūrai un saturam būs jāatbilst politiskajam vērienam, ko Eiropas Savienība pati sev izvirzīs nākotnei. Vai ES vienkārši turpinās darboties kā līdz šim, darīs mazāk, darbosies ar dažādiem ātrumiem, veiks krasus pārveidojumus vai darīs kopā daudz vairāk?

Būs jāizdara grūta izvēle. Vai Eiropa var gūt rezultātus esošajos politikas virzienos un īstenot jaunas prioritātes ar sarūkošu budžetu? Ja nē, kur būtu jāmazina finansējums un jābremzē vēriens? Vai arī iztrūkums būtu jānovērš, palielinot 27 dalībvalstu iemaksas, rodot alternatīvus ieņēmumu avotus, vai kombinējot abus, lai tādējādi ES 27 dalībvalstis varētu kopīgi darīt vairāk? Lai kāds arī būtu iznākums, politisko ambīciju līmenis jāsaskaņo ar darbībai pieejamajiem līdzekļiem.

[ES budžets, kas ļauj risināt vietēja un pasaules mēroga izaicinājumus](#)

Pareizais līdzsvars starp šādiem elementiem:

	Esošās rīcībpolitikas un prioritātes	Jauni izaicinājumi	
	Stabilitāte	Elastīgums	
	Atbalsts valstu prioritātēm	ES sabiedrisko labumu sniegšana un ES pievienotās vērtības nodrošināšana	
	Uzsvars uz izdevumu procesuālo regulējumu	Uzsvars uz rezultātiem; vienkārši un pārredzamāki noteikumi un instrumenti	
	Tiešie izdevumi, subsīdijas un dotācijas	Publiskās privātās partnerības, līdzfinansējums, apvienošana un ietekmes palielināšana	
	Daudz darbības jomu, liels skaits instrumentu	Lielāka stratēģiskā saskaņotība, koordinācija, mazāks skaits instrumentu	

Avots: Eiropas Komisija

4.1. Uz ko vajadzētu koncentrēties ES nākotnes budžetam

4.1.1. Pašreizējo tendenču un jaunu izaicinājumu risināšana

ES budžetam būtu jāturpina risināt pašreizējās tendences, kas nākamajos gados veidos ES. Pastāv arī dažādi jauni izaicinājumi, attiecībā uz kuriem ES budžets būs jāpielieto vairāk nekā pašreiz.

Starp šīm jomām ir neatbilstīgas migrācijas un bēgļu lietu pārvaldība, tostarp integrācija, ārējo robežu kontrole, drošība, kibernetiskā drošība, cīņa pret terorismu un kopēja aizsardzība.

Pirmkārt, Savienībai, kas izvirzījusi mērķi veidot augsti konkurētspējīgu tirgus sociālo ekonomiku virzībā uz pilnīgu nodarbinātību un sociālo progresu, ir kritiski svarīgi mazināt ekonomikas un sociālās atšķirības starp dalībvalstīm un to iekšienē. Tas ir vitāli svarīgi eurozonai, kurā atšķirības apdraud Ekonomikas un monetārās savienības ilgtspējīgu attīstību vidējā termiņā. Pārdomu dokumentos par Eiropas sociālo dimensiju un par globalizācijas izmantošanu ir rosinātas vairākas idejas apsvēršanai. Vispārējā prioritāte būtu ieguldīt cilvēkos, sākot no izglītības un apmācības līdz veselības aprūpei, vienlīdzībai un sociālajai iekļaušanai. Vēl viena iespēja, balstoties uz Jaunatnes garantijas piemēru, būtu ar ES finansējumu atbalstīt Bērnu garantiju. Ir svarīgi, lai sociālie izdevumi sasniegtu tos cilvēkus, kam tas visvairāk vajadzīgs, jo īpaši reģionos ar augstu sociālo nevienlīdzību. Ņemot vērā šo mērķi, varētu būt nepieciešams pārskatīt spēkā esošos kritērijus šādai mērķorientēšanai.

Otrkārt, kaut arī lielāko daļu finanšu resursu Eiropas aizsardzībai arī turpmāk piešķirs no valstu avotiem, pastāv vienprātība par nepieciešamību kopīgi virzīties uz priekšu, piemēram, attiecībā uz pētniecību un izstrādi, Eiropas rūpniecības bāzes konkurētspēju un iepirkuma procedūrām, kur no ES budžeta būtu jāfinansē Eiropas Aizsardzības fonds, lai uzlabotu izmaksu lietderību. Tam vajadzētu arī ļaut palielināt Eiropas pašreizējo atbalstu partnervalstu spēju veidošanai, kā arī tās militārajam/aizsardzības aspektam, kur būtu nepieciešama lielāka solidaritāte operatīvo darbību finansēšanā, tostarp attiecībā uz militārajām misijām kopējās drošības un aizsardzības politikas ietvaros.

Kopumā šīs jaunās apņēmības iedzīvināšanai aizsardzības jomā pēc 2020. gada būs vajadzīgs stabils finansējums no dažādiem avotiem. Pateicoties ES budžeta ieguldījumam Eiropas aizsardzības fondā 1,5 miljardu euro apmērā gadā un dalībvalstu iemaksām kopīgu izstrādes projektu finansēšanai, fonds pēc 2020. gada varētu ik gadu piesaistīt 5,5 miljardu euro lielus kopējos ieguldījumus aizsardzības pētniecībā un aizsardzības spēju attīstībā.

Treškārt, Komisija savā pārdomu dokumentā par Ekonomikas un monetārās savienības padziļināšanu ir uzsvērusi ideju sniegt stimulus strukturālo reformu atbalstam. Ar šādiem stimuliem, kas varētu izpausties kā finansiāls atbalsts, tiktu atzīta strukturālo reformu īstenošanā radītā ekonomiskā, finansiālā vai politiskā cena un veicināta to veiksmīga īstenošana. Stimulus varētu pastiprināt vai nu kohēzijas politikas ietvaros vai paredzēt tos kā jaunu atsevišķu, visām dalībvalstīm pieejamu fondu. Ar šiem stimuliem vajadzētu atbalstīt Eiropas politikas virzienus un darbības atbilstoši Eiropas pusgada ietvaros konkrētai valstij adresētajiem ieteikumiem. No ES budžeta varētu finansēt arī tehnisko atbalstu šiem centieniem. Komisija rūpīgi izvērtēs šos variantus, pirms apsvērt konkrētas iniciatīvas.

ES politikas virzienu izstrādē un īstenošanā ir būtiski aizsargāt ES pamatvērtības⁶. Publiskajās debatēs ir izskanējuši arī jauni ierosinājumi ES budžeta līdzekļu piešķirumus saistīt ar situāciju dalībvalstīs tiesiskuma jomā. Tiesiskuma nodrošināšana Eiropas iedzīvotājiem ir svarīga, taču arī uzņēmējdarbības iniciatīvas, inovācijas un ieguldījumi, kas visvairāk zels tur, kur juridiskais un institucionālais satvars pilnībā atbilst Savienības kopējām vērtībām. Tāpēc pastāv nepārprotama saikne starp tiesiskumu un privāto un publisko ieguldījumu, kas tiek atbalstīti no ES budžeta, efektīvu īstenošanu.

Ceturtkārt, nozīmīgs jautājums ir tas, vai nākamajā ES budžetā būtu jāiekļauj kāda veida stabilizācijas funkcija. Pārdomu dokumentā par Ekonomikas un monetārās savienības

⁶ Ar ES rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā tiek uzraudzīti vairāki faktori, kas saistīti ar valstu tiesu sistēmu kvalitāti, neatkarību un efektivitāti, piemēram, tiesnešu neatkarību.

padziļināšanu ieteikts makroekonomikas stabilizācijas funkciju paredzēt jau nākamajā daudzgadu finanšu shēmā. Tās mērķis būtu aizsargāt pret lieliem satricinājumiem, kas dažādas valstis skar atšķirīgi (t. s. “asimetriskie” satricinājumi). Tas varētu izpausties kā ieguldījumu aizsardzības shēma, bezdarbnieku valsts atbalsta shēmu pārapspiedošana vai fonds “nebaltai dienai”. Piekļuvei šai funkcijai būtu paredzēti skaidri nosacījumi.

Šādas iespējas būtu iespējams finansēt no esošajiem instrumentiem vai no jauna instrumenta. Tiek apspriests, vai šāda stabilizācijas funkcija būtu jāsaista ar jaunu fiskālo kapacitāti, koncentrējoties tikai uz eurozonu, vai arī šo funkciju varētu veikt ES budžets, ņemot vērā to, ka jau pašlaik eurozona veido jau 85 % no ES IKP. Pārdomu dokumentā par EMS padziļināšanu kā viena no iespējām ierosināts, ka stabilizācijas funkcija “būtu jāizstrādā Eiropas Savienības ietvaros un tā varētu būt pieejama visām dalībvalstīm”.

Ieviešot eurozonas fiskālās stabilizācijas spēju, ES finansēs tiktu radīts kas kvalitatīvi jauns. Pārdomu dokuments turklāt aizsāka ilgtermiņā nozīmīgu diskusiju par pilntiesīgu eurozonas budžetu ar daudz plašākiem mērķiem, ievērojami lielākiem resursiem un pašu ieņēmumu plūsmu.

Piektkārt, ir jāpāriet uz jauniem, ilgtspējīgiem izaugsmes modeļiem, kas visaptverošā un integrētā veidā iekļauj ekonomikas, sociālos un vides apsvērumus. Veiksmīgai pārejai nepieciešami lieli ieguldījumi, un to lielākā daļa paredzama zema oglekļa emisiju līmeņa enerģijas infrastruktūrai gan enerģijas ražošanā, gan pārvadē un sadalē. Piemēram, atjaunojamo energoresursu īpatsvaram elektroenerģijas ražošanā līdz 2030. gadam ir jāpieaug gandrīz divkārt, lai ES varētu sasniegt savus mērķus enerģētikas un klimata jomā. ES budžetam var būt katalizatora efekts, stimulējot vajadzīgos papildu privātos un publiskos ieguldījumus.

Sestkārt, būs jāvērtē visi pastāvošie instrumenti. Lai gan šajā dokumentā īpaši aplūkota to divu politikas virzienu reforma, kurās ir lielākie izdevumi (lauksaimniecības un kohēzijas politika), no ES pievienotās vērtības pārbaudes nevajadzētu atbrīvot nevienu programmu vai instrumentu, kurus atbalsta no ES budžeta. Mums ir jāapsver, vai visi esošie instrumenti ir nepieciešami, un tas, vai pastāv iespējas programmas apvienot vai slēgt. Vēl svarīgāka ir nepieciešamība nodrošināt politikas saskaņotību starp ES instrumentiem, lai gādātu, ka tie visi atbalsta ES mērķus un sekmē reformas dalībvalstīs. Piemēram, MVU finansēšanas jomā tie paši labuma guvēji var būt tiesīgi saņemt atbalstu vairāku instrumentu darbības ietvaros, kas ietilpst dažādās programmās (*COSME*, “Apvārsnis 2020” un ESIF) vai ko dalībvalstis īsteno, izmantojot kohēzijas politiku. Šāda piedāvājuma pārklāšanās ir radījusi finanšu starpniekiem zināmu neskaidrību par to, kurai shēmai pieteikties. Būtu jānosaka noteikumi un nosacījumi, ko piemēro vienas politikas jomas ietvaros.

Pastāv arī liecības par konkurenci un izstumšanas ietekmi ES programmu starpā — piemēram, attiecībā uz infrastruktūru, kurā pat tad, ja aizdevumi un garantijas, ko sniedz ESIF, ir paredzēti, lai papildinātu EISI parāda instrumentu, īstenošana liecina, ka ESIF ieviešana ir palēninājusi EISI instrumenta un kohēzijas politikas fondu izmantošanu.

Septītkārt, lai sekmētu rezultātu sasniegšanu, attiecībā uz ārējo politiku varētu būt nepieciešams samazināt instrumentu skaitu, bet palielināt to elastību. Tas varētu turklāt veicināt iekšējo pārdali starp reģionālām vai tematiskām prioritātēm gadījumā, ja nepieciešams īstermiņā reaģēt uz krīzes situāciju.

Bieži ir apspriesta arī Eiropas Attīstības fonda (EAF) iekļaušana ES budžetā un DFS, kas būtu iespēja uzlabot budžeta vienotību un pārskatatbildību. Šādam risinājumam var būt arī trūkumi, jo saskaņā ar ES budžeta noteikumiem varētu nebūt iespējams finansēt dažas pašreizējās darbības, piemēram, Āfrikas Miera nodrošināšanas fondu.

Situācijas, kad dalībvalstis pārnes izdevumus no valsts budžeta uz ES budžetiem, nebūtu uzskatāmas par izdevumu līmeņa neto pieaugumu, bet drīzāk par līdzekli esošo izdevumu pārvirzīšanai no dalībvalstu budžetiem un ES budžetu, kad tas principā nodrošina augstāku pievienoto vērtību. Tas nozīmē, piemēram, ka, ja EAF tiktu iekļauts ES budžetā un DFS, kopējais DFS apmērs būtu jāpalielina atbilstoši fonda apmēram.

Visbeidzot, ES politikas virzienu pienācīgas īstenošanas pamatā ir spēcīgs un efektīvs Eiropas civildienests. ES iestādes kopš 2013. gada pilda apņemšanos samazināt savu darbinieku skaitu. Tas notiek, neraugoties uz papildu pienākumiem, piemēram, bēgļu krīzes vai drošības apdraudējumu risināšanā vai ES delegācijās trešās valstīs. Tāpēc ES nākotnes budžetā vajadzētu paredzēt spēcīgu Eiropas civildienestu, kas piesaista talantīgus jauniešus no visas Savienības un spēj iedzīvināt tās prioritātes, kas izriet no šā pārdomu procesa. Lēmumos par turpmākajiem politikas virzieniem un instrumentiem būtu jāņem vērā to ietekme uz cilvēkresursiem.

Tālāka darbinieku skaita samazināšana varētu apdraudēt ES iestāžu sekmīgu darbību. Iepriekšējo reformu ietvaros turklāt ir samazinātas algas, palielināts darba laiks un pensionēšanās vecums. Starp jauniešiem no dalībvalstīm ar salīdzinoši augstiem ienākumiem uz vienu iedzīvotāju ir skaidri vērojama intereses krišanās par darbu ES iestādēs. Kaut arī darba apstākļi varētu būt tikai viens no faktoriem šāda lēmuma pieņemšanā, tendence tomēr ir skaidra.

4.1.2. Kopējās lauksaimniecības politikas reforma

Kopējā lauksaimniecības politika sniedz nozīmīgu pievienoto vērtību Eiropas iedzīvotājiem un īsteno Līgumā noteiktos mērķus. Tā bija pirmā ES kopējā politika, un laika gaitā tā ir ļoti attīstījusies, veicot vairākas reformas. Pašreizējās diskusijās tiek apsvērtas dažādas turpmāku reformu iespējas nolūkā uzlabot tās efektivitāti un taisnīgumu, vienlaikus sasniedzot tās joprojām nemainīgos mērķus nodrošināt drošu un veselīgu pārtiku, konkurētspējīgu nozari, pietiekami augstu dzīves līmeni lauksaimniecībā nodarbinātajiem iedzīvotājiem un mūsu dabas resursu, ainavu un vides aizsardzību un klimata pasākumus. Šīs politikas ietekme ir plašāka nekā lauksaimnieku ienākumu stabilizēšana. Tomēr daudzos lauku apvidos tomēr valda atstumtības izjūta. Arvien spēcīgāk izskan aicinājumi šo politiku turpmāk koncentrēt uz sabiedrisko labumu sniegšanu, proti, drošas un veselīgas pārtikas nodrošināšanu, uzturvielu apsaimniekošanu, reaģēšanu uz klimata pārmaiņām, vides aizsardzību un tās ieguldījumu aprites ekonomikā.

Norīt darbs, lai modernizētu un vienkāršotu KLP. Starp apspriestajām iespējām ir ierosinājums efektīvāk mērķorientēt tiešos maksājumus, lai nodrošinātu ienākumus visiem lauksaimniekiem visā ES, jo īpaši nelabvēlīgos reģionos un nabadzīgākajās lauku saimniecībās. Šāds risinājums varētu samazināt tiešos maksājumus lielajām saimniecībām.

Viena no iespējām, kas būtu jāizpēta, ir tiešajiem maksājumiem ieviest zināmu valsts līdzfinansējuma līmeni, lai kopumā uzturētu pašreizējā atbalsta līmeni. Rīcībai krīzes situācijās varētu paredzēt riska pārvaldības instrumentus. Jebkuras izmaiņas nedrīkstētu skart vienu no galvenajiem šīs politikas stūrakmeņiem: labi funkcionējoša iekšējā tirgus aizsardzību, nodrošinot līdzvērtīgus konkurences apstākļus visiem ražotājiem visā ES.

Stabilas lauku kopienas ir nepieciešamas, lai nodrošinātu ilgtspējību lielākajā daļā ES teritorijas. Šajā sakarā pastāv iespējas veikt uzlabojumus un palielināt sinerģijas ar citiem fondiem. Te ir vietā ierosinājums racionalizēt dažādo struktūrfondu darbību lauku apvidos un mazināt pārklāšanos.

Pastāv iespējas vēl vairāk uzlabot politikas efektivitāti, lielāku uzmanību pievēršot lauksaimnieku stimulēšanai, lai tie nodrošinātu vides un klimata sabiedriskos labumus un pakalpojumus. Lauksaimniekus būtu jāmudina lauku attīstības politikas ietvaros ieguldīt jaunās tehnoloģijās un vides aizsardzībā, piedāvājot pozitīvus stimulus atbilstoši līgumiem. Tas visiem lauksaimniekiem mazinātu pašreizējo administratīvo slogu.

4.1.3. Kohēzijas politikas reforma

Vairāki dažādi risinājumi varētu padarīt efektīvāku kohēzijas politiku un palielināt tās ieguldījumu ietekmi.

Pirmkārt, kohēzijas politika būtu jāpadara elastīgāka, lai risinātu jaunās problēmas, piemēram, izmantojot nesadalītu līdzekļu rezervi. Tāpat arī elastīgāks Globalizācijas pielāgošanās fonds, kas spēj aptvert plašāku ekonomikas un sociālo pasākumu klāstu, varētu būt efektīvāks, ja tiktu izveidota ciešāka saikne ar kohēzijas politiku. Tas kopumā uzlabotu arī ES budžeta elastīgumu.

Otrkārt, ir nepieciešams kohēzijas politiku īstenot paātrināti un nodrošināt vienmērīgāku pāreju starp plānošanas periodiem. Varētu paredzēt vairākus pasākumus, piemēram, stingrākus saistību atcelšanas noteikumus, īsākas procedūras programmu slēgšanai, un ātrākas un elastīgākas procedūras pārvaldības iestāžu iecelšanai un plānošanai.

Treškārt, administratīvo spēju trūkumi un vāja iestāžu kvalitāte kavē konkurētspēju, ierobežo ieguldījumu efektivitāti un rada nopietnus šķēršļus izaugsmei. ES budžetam vajadzētu stiprināt administratīvo spējo veidošanu, sasaistot tās ar svarīgākajām investīciju jomām, ko atbalsta ar ES līdzekļiem. Būtu jāizpēta jaunas pieejas, lai vairotu administratīvās spējas, piemēram, nodrošinot labāku pieejamo instrumentu koordināciju un ciešāk iesaistot Komisiju. Atpalikušo reģionu iniciatīva kohēzijas politikas ietvaros bija nozīmīgs izmēģinājuma projekts, un tās veiksmīgos elementus var izmantot arī turpmāk.

Ceturtkārt, būtu jāparedz valsts līdzfinansējuma līmeņa palielināšana kohēzijas politikai, lai to labāk pielāgotu dažādām valstīm un reģioniem un palielinātu līdzdalību un atbildību. Būtu arī jāuzdod jautājums, vai kohēzijas politikas finansējumam vajadzētu būt pieejamam attīstītākajās valstīs un reģionos.

Piektkārt, viens ieguldījumu fonds vai viens noteikumu kopums jau esošajiem fondiem, nodrošinātu saskaņotākus ieguldījumus un atvieglotu dzīvi saņēmējiem. Saskaņotību var uzlabot, izmantojot vienu noteikumu kopumu kohēzijas politikai un citiem finansēšanas instrumentiem, kuros ir tāda paša veida programmas vai projekti. Tas nodrošinātu lielāku papildināmību, piemēram, starp kohēzijas politiku un pamatprogrammu "Apvārsnis 2020" vai Eiropas Infrastruktūras savienošanas instrumentu.

Sestkārt, varētu pārskatīt spēkā esošo līdzekļu piešķiršanas sistēmu. Varētu pievienot jaunus kritērijus, piemēram, sasaistot tos ar problēmām, ar kurām saskaras Eiropa – no demogrāfijas un bezdarba līdz sociālajai iekļaušanai un migrācijai, no inovācijas līdz klimata pārmaiņām.

4.2. Kā turpmāk vajadzētu darboties ES budžetam

Pēc tam, kad ir nolemts, kas būtu jādara budžetam, ir vairāki apstākļi, kuri ir jāņem vērā tā izstrādē.

4. izcēlums — Reformas principi

Jaunā ES budžeta pamatā jābūt šiem galvenajiem principiem:

- **ES pievienotā vērtība:** finansējums būtu jākoncentrē jomās ar vislielāko pievienoto vērtību, ņemot vērā dažādās dimensijas, kas norādītas 2. iedaļā, piemēram, koncentrēšanos uz rezultātiem.
- **Pārskatatbildība:** diskusijai par turpmāko ES budžetu izmantos demokrātisku un pārredzamu procesu. Papildu instrumentu izmantošana ārpus ES budžeta būtu jāsamazina līdz minimumam, jo tie sarežģī izpratni par budžetu un apdraud budžeta demokrātisko kontroli, pārredzamību un labu pārvaldību.

- **Lielāka elastība stabilas sistēmas ietvaros:** ES budžeta daudzgadu struktūra ir vērtība. Noteiktība un paredzamība ir ilgtermiņa ieguldījumu priekšnoteikums. Tomēr pieredze liecina, ka ir nepieciešama lielāka elastība, lai reaģētu uz krīzēm un neparedzētiem notikumiem. Tam būtu jāatspoguļojas elastīgākā struktūrā, un lielāka budžeta daļa būtu jāsaģlabā nepiešķirta.
- **Vienkāršoti noteikumi:** pārmērīgai birokrātijai nebūtu jāattur iedzīvotāji no pieteikšanās ES finansējumam. Tāpēc būtu jāturpina centieni vēl vairāk samazināt birokrātiju un vienkāršot īstenošanas noteikumus. Virzība uz **vienotu noteikumu kopumu** palīdzētu to sasniegt.

4.2.1. Stabilitāte un elastīgums

Ir nepieciešams rast pareizo līdzsvaru starp stabilitāti un finansējuma elastīgumu.

Viens no šā līdzsvara faktoriem ir finanšu shēmas **ilgums**. Iepriekšējās DFS gandrīz vienmēr aptvēra 7 gadus; šobrīd Līgumā paredzētais minimālais termiņš ir 5 gadi. Lielākā daļa dalībvalstu, reģionu un ieinteresēto personu ir pieradušas darboties šā cikla ietvaros. Samazinot pašreizējo 7 gadu termiņu līdz 5 gadiem, samazinātos arī finansējuma prognozējamība. Tas varētu radīt problēmu, jo īpaši attiecībā uz investīcijām, kurām ir vajadzīgs vairāk laika. Tas arī nozīmē, ka, gatavošanās nākamajai DFS būtu jāsāk jau iepriekšējās shēmas pašā sākumā, vēl vairāk samazinot iespēju izdarīt secinājumus nākotnei. Iestādes var nonākt pastāvīgā “sarunu” režīmā.

Tomēr pozitīvi ir tas, ka īsāks termiņš ieviestu lielāku elastību un ļautu vieglāk pielāgoties neparedzētiem gadījumiem. Turklāt 5 gadu laikposms būtu saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Komisijas pilnvaru termiņu. Tas stiprinātu demokrātiskās debates par ES izdevumu prioritātēm, un ES budžets daudz skaidrāk būtu Eiropas politikas centrā.

Cita iespēja būtu DFS, kas ilgst 5 + 5 gadus ar obligātu termiņa vidusposma pārskatīšanu, lai pielāgotu shēmu jaunām prioritātēm. Tomēr, lai īstenotu šādu risinājumu, vispirms būtu jānosaka DFS maksimālais apjoms un juridiskais pamats visam 10 gadu laikposmam. Tas var radīt spēcīgu stimulu nevienoties par plašākām izmaiņām vidusposma pārskatīšanas laikā pretstatā reālajām sarunām par jauno daudzgadu finanšu shēmu.

Ir arī citi veidi, kā risināt vajadzību pēc elastības. Pēdējo gadu pieredze ir parādījusi, ka pašreizējās struktūras spēja pielāgoties neparedzētām vajadzībām ir ierobežota. Viens iemesls ir tas, ka izdevumi notiek stingri noteiktās kategorijās, un līdzekļu pārvietošana starp budžeta pozīcijām nav viegla. Vēl viens iemesls lielais dažādo programmu un budžeta pozīciju skaits, kas izveidojies laika gaitā. Rezultātā ir radīts ievērojams skaits dažādu instrumentu, kas bieži vien pārklājas.

ES finanšu elastību ierobežo arī fakts, ka aptuveni 80 % no daudzgadu finanšu shēmas tiek jau sākotnēji piešķirti konkrētām politikas jomām, dalībvalstīm vai izdevumu pozīcijām trešām valstīm. Pašreizējie mehānismi, lai ātri pārvietotu finansējumu jaunām prioritātēm vai starp dažādiem gadiem, pieļauj zināmas pielāgošanās spējas. Tomēr ar pašreizējo elastīgumu nepietiks, lai nestabilā vidē reaģētu uz jau zināmām problēmām un līdzīga apmēra neparedzētiem notikumiem nākotnē. Viena no iespējām varētu būt katrā izdevumu programmā nodalīt daļu līdzekļu, bieži vien sauktu par neiedalīto rezervi, ko nepiešķirtu un rezervētu negaidītai notikumu attīstībai.

Turklāt krīzes rezerves, ko finansētu no neizlietotajiem iepriekšējo gadu līdzekļiem, varētu nodrošināt papildu līdzekļu ārkārtējos apstākļos, un uzlabots Globalizācijas pielāgošanās fonds arī varētu pastiprināt elastību. Tas ļautu Savienībai pastiprināt atbalstu strukturālajām pārmaiņām jomās, ko skārušas globalizācija un tehnoloģiskas pārmaiņas.

4.2.2. Finanšu instrumenti un paplašinātā ES finanšu struktūra

ES finanšu elastības nodrošināšanā nozīmīga loma ir iestādēm un instrumentiem, kas papildina ES budžetu, piemēram, Eiropas Investīciju bankai, Eiropas Attīstības fondam, Eiropas Savienības ieguldījumu fondiem un citiem mehānismiem.

Finanšu instrumentiem, piemēram, garantijām, aizdevumiem un pašu kapitālam, var būt svarīga nozīme, lai ļautu ES paveikt vairāk ar ierobežotiem līdzekļiem un izmantot ES budžetu, jo īpaši laikā, kad pastāv budžeta ierobežojumi. Nozīmīgs nesens piemērs ir Eiropas Stratēģisko investīciju fonds.

Tā veiksmīga izmantošana ir atkarīga no skaidras stratēģijas un kritēriju kopuma, lai noteiktu, kuri instrumenti tirgus vajadzībām, saņēmējiem un vēlamā mērķu sasniegšanai ir vispiemērotākie. Finanšu instrumenti ir piemēroti tikai ieņēmumus nesošiem projektiem. Tādēļ joprojām būs nepieciešamas dotācijas un subsīdijas projektiem, kas nerada ieņēmumus, piemēram, fundamentālajiem pētījumiem, dažu veidu infrastruktūras programmām vai ieguldījumiem cilvēkos, piemēram, *Erasmus* vai Marijas Kirī vārdā nosauktajām stipendijām.

ES līmeņa finanšu instrumentu skaits un tiem piemērojamie noteikumi ir šķērslis to efektīvai izmantošanai. Viens no risinājumiem varētu būt to apvienošana vienā fondā, kas nodrošinātu aizdevumus, garantijas un riska dalīšanas instrumentus — attiecīgos gadījumos apvienojot ar ES dotācijām — atkarībā no projekta, ar atzariem dažādiem politikas virzieniem (piemēram, pētniecībai, inovācijai, videi, MVU atbalstam, infrastruktūrai, tostarp energoefektivitātei), lai atbalstītu dažādu mērķu sasniegšanu.

Eiropa var darīt vairāk, lai radītu apstākļus uzņēmumu izaugsmei. Vidējiem uzņēmumiem un MVU pēc darbības sākotnējā posma joprojām ir sarežģīti iegūt finansējumu, un daudzi uzņēmēji pamet Eiropu, lai meklētu attiecīgus kapitālieguldījumus. Šim nolūkam Komisija 2016. gadā paziņoja par Eiropas riska kapitāla fondu fonda 1,6 miljardu euro apmērā izveidi, un tas sāks darboties 2017. gadā. Šo pieeju varētu paplašināt, lai nodrošinātu stabilu finansējumu projektu vai uzņēmumu attīstības izaugsmes posmā.

Šiem jaunajiem ES līmeņa finanšu instrumentiem un aizdevumu, garantiju un pašu kapitāla instrumentiem, ko pārvalda dalībvalstis saskaņā ar kohēzijas politiku, vajadzētu vienam otru papildināt. Šī dažādo instrumentu savstarpējā papildināmība būtu jānodrošina, izmantojot augšupējo koordināciju, vienādus noteikumus un skaidrāk norobežojot intervences.

4.2.3. ES budžeta vienkāršošana, koncentrēšanās uz darbības rezultātiem un efektīva pārvaldība

Labi izstrādāti noteikumi ir būtiski, lai nodrošinātu, ka ES līdzekļi tiek pienācīgi izmantoti un nodokļu maksātāju nauda ir aizsargāta. Pārmērīga birokrātija var kavēt rezultātu gūšanu un atturēt iedzīvotājus un uzņēmumus izmantot visas ES budžeta priekšrocības.

Galvenie pasākumi ES budžeta vienkāršošanai jau ir veikti, bet pastāv ievērojamas iespējas iet vēl tālāk un vēl vairāk samazināt noteikumu sarežģītību. Tas ir vēlams daudzās izdevumu jomās, jo īpaši tajās, kurās grūtības izpildīt ziņošanas un uzraudzības prasības rada ievērojamu projektu izpildes kavēšanos. Noteikumu sarežģītība rada vairāk kļūdas un izmaksas galīgajiem saņēmējiem un palielina neievērošanas risku. Ir skaidra vajadzība apvienot programmas, kuras cenšas sasniegt līdzīgus mērķus, piemēram, ar energoefektivitāti vai pilsonību saistītās jomās. Tāpat arī ārpolitikas jomā varētu samazināt instrumentu skaitu un vienlaikus palielināt to elastību, novēršot mākslīgos šķēršļus starp reģionālajām vai tematiskajām prioritātēm.

Viens risinājums varētu būt “viens noteikumu kopums”, kas reglamentē visus procesus un instrumentus, vai tas, ka vienādus noteikumus piemēro viena veida projektiem. Tas var palīdzēt nodrošināt radikālu vienkāršošanu un birokrātijas mazināšanu, kas būtu labi pamanāma un

veicinātu dažādo ES investīciju lielāku saskaņotību. Tā var samazināt administratīvo slogu saņēmējiem – viņiem vairs nevajadzēs ievērot atšķirīgus noteikumus par tāda paša veida ieguldījumiem atkarībā no finansējuma avota. Atbalsta saņēmējiem patiešām svarīga ir noteikumu vienkāršība, nevis finansējuma avots.

Saskaņā ar šo pieeju, budžeta īstenošanā galvenā uzmanība būtu jāpievērš tam, kā maksimāli palielināt katra iztērētā euro atdevi ekonomikas izaugsmes un pievienotās vērtības izteiksmē. Kaut arī ir gūti ievērojami panākumi šajā jomā, pašreizējās veikspējas struktūra, kuras pamatā ir daudzi atšķirīgi tiesību akti, ir sarežģīta, tāpēc ir grūti novērtēt un ziņot par panākumiem un sasniegumiem.

Turklāt ir nepieciešams atjaunot uzticēšanos starp dažādām iestādēm, cenšoties ieviest samērīgas pārbaudes, kas atkarīgas gan no apjoma, gan no iestāžu uzticamības un vadības un kontroles sistēmu efektivitātes. Skaidra šā virziena ieturēšana ļautu arī dalībvalstīm (un arī Komisijai) racionalizēt pārvaldības sistēmas un attiecīgos institucionālos noteikumus – katram fondam specifisku institucionālo sistēmu pavairošana ir dārgs prieks, ko mēs, iespējams, pat nevaram atļauties. Jo īpaši dalībvalstīs tādējādi varētu panākt ievērojamu institucionālās efektivitātes uzlabošanu un programmu pārvaldības administratīvo izmaksu samazināšanu. Pilnībā izmantojot Eiropas Prokuratūru, var veicināt ES budžeta aizsardzības vienkāršošanu un efektivitātes palielināšanu.

4.3. Ieņēmumi ES politikas virzienu atbalstam

Pastāv cieša saikne starp lēmumus par to, kādiem mērķiem izmanto ES budžetu, un izvēli attiecībā uz ES budžeta finansēšanu.

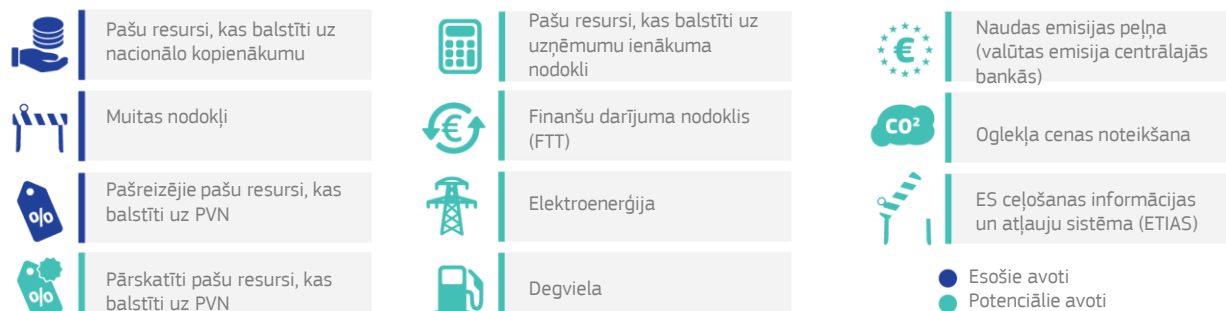
Tādēļ pārdomas par ES budžeta izdevumu daļas reformu būtu jāpapildina ar kritisku izvērtējumu attiecībā uz budžeta finansēšanu jeb pašu resursu sistēmu un to, kā šo sistēmu varētu reformēt, lai tā kļūtu daudz efektīvāka un nodrošinātu spēcīgāku atbalstu politikas virzienu īstenošanai. Pašreizējā pieeja finansējumam ir pārlietu sarežģīta, nepārredzama un pārblīvota ar sarežģītiem korekcijas mehānismiem. Nākotnē sistēmai vajadzētu būt vienkāršākai, taisnīgākai un pārredzamākai.

Ilgtermiņa debates par ieņēmumiem, ar kuriem finansē ES budžetu, ir vērstas uz pašu resursu redzamāku sasaisti ar svarīgākajiem ES politikas virzieniem, jo īpaši vienotā tirgus un ilgtspējīgas izaugsmes politikas virzieniem, un uz sistēmas vienkāršošanu. Ideālā pasaulē ES pašu resursi vienlaicīgi izriet no nozīmīgākajām ES politikas jomām ar ievērojamu ES pievienotā vērtība, tos uzskata par rentabliem un tie finansē stabilu un nozīmīgu ES budžeta daļu. Tradicionālos pašu resursus, kas izriet no muitas nodokļiem, var uzskatīt par labu piemēru.

Pastāv daudzi iespējami ieņēmumu veidi, kurus var izmantot, lai finansētu ES budžetu (15. attēlā ir uzskaitīti visbiežāk pieminētie), lai gan neviens no tiem atsevišķi neatbilst visiem kritērijiem, kas noteikti kā pašu resursiem nepieciešamie: Daži var nodrošināt stabilus un būtiskus ieņēmumus un panākt faktisku ieņēmumu daļas pārveidi. Savukārt citi radītu pieticīgākus ieņēmumus, bet varētu būt politiski nozīmīgāki vai pieņemamāki, jo īpaši tad, ja tie saskanētu ar prioritāriem politikas mērķiem, piemēram, Eiropas ekonomikas dekarbonizāciju, vienotā tirgus un Ekonomikas un monetārās savienības padziļināšanu vai jaunu prioritāšu finansēšanu.

Visbeidzot, labākā izvēle būs atkarīga no turpmākās reformas galvenajiem mērķiem, un no tā, vai pastāv konkrēts ES budžeta apjoms, kas būtu jāfinansē no jaunajiem pašu resursiem.

Ieņēmumu avoti — vairākas iespējas

Pretēji bieži apgalvotajam, jauni pašu resursi nebūt nenožīmē ES budžeta apmēra pieaugumu. Lēmumus, kas saistīti ar izdevumu līmeni, pieņem daudzgadu finanšu shēmas ietvaros, un lēmums par to, vai palielināt pašreizējo izdevumu līmeni, būs jāpieņem atkarībā no šobrīd notiekošā pārdomu procesa rezultātiem. Nemainot izdevumu līmeni, jauni pašu resursi automātiski samazināta uz NKI balstīto pašu resursu īpatsvaru, kas darbojas kā starpības segums un izlīdzina iztrūkumu, lai segtu visus ES izdevumus, atkarībā no citu pašu resursu attīstības gaitas. Jaunākajā ziņojumā, ko sniedza augsta līmeņa darba grupa pašu resursu jautājumos, kuru kopīgi izveidoja Eiropas Parlaments, Padome un Komisija un kuru vada Mario Monti⁷, ir sniegusi visaptverošu minēto jautājumu analīzi un izvērtējusi vairākus iespējamus ieņēmumu avotus no visbūtiskāko kritēriju viedokļa (piemēram, taisnīgums, efektivitāte, stabilitāte, pārredzamība, koncentrēšanās uz Eiropas pievienoto vērtību, demokrātiska pārskatatbildība). Progress nodokļu koordinācijas jomā, īpaši saistībā ar uzņēmumu nodokli un finanšu darījumu nodokļiem veicinātu dažus pašu resursu veidus. Pamatojoties uz notiekošajām diskusijām, var apsvērt vairāku ceļus pašreizējās sistēmas reformai.

5. izcēlums — “Pašu resursu” sistēmas varianti

- Pašreizējo uz PVN balstītā pašu resursu sistēmu varētu reformēt un vienkāršot. Tās atcelšana pavisam būtu ekstremāla rīcība.
- Ar Apvienotās Karalistes izstāšanos atlaide, kas tika ieviesta kā koncesija iepriekš minētajai valstij, beigs pastāvēt. Tas pats ir attiecināms uz atlaidēm Apvienotās Karalistes atlaidei. Citu atlaižu termiņš beigsies 2020. gada beigās. Atceļot atlaides, būtu iespējams būtiski vienkāršot ieņēmumu sistēmu. Ideālā gadījumā pēc visaptverošas ES politikas virzienu reformas, pievērsties visaugstākajai pievienotajai vērtībai, atlaides vairs nebūtu vajadzīgas.
- Ikvienu jaunu pašu resursu būtu jāparedz ne tikai, lai finansētu daļu no ES budžeta, bet arī, lai papildinātu tās svarīgākos politikas virzienus. Piemēram, vienotu energoresursu nodokli vai vides nodokļus varētu piemērot, lai nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus uzņēmumiem un sniegtu ieguldījumu pasaules mēroga cīņā pret klimata pārmaiņām.
- Līdzīgā veidā procentuālu daļu no kopējās uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzes vai finanšu darījuma nodokļa varētu novirzīt tam, lai stiprinātu vienoto tirgu, atspoguļotu iekšējā tirgus priekšrocības lielākiem uzņēmumiem un pastiprinātu cīņu pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas.
- Turpinot padziļināt Ekonomikas un monetāro savienību — ieņēmumi no valūtas emitēšanas ilgtermiņā varētu kļūt par pamatu ES pašu resursam.

⁷ http://ec.europa.eu/budget/mff/hlgor/library/reports-communication/hlgor-report_20170104.pdf

- Naudas līdzekļus, kas iegūti, tieši īstenojot ES politikas virzienus un kompetences, varētu uzskatīt par ES budžeta ieņēmumiem, piemēram, ilgtermiņa ieņēmumi no izsolēm emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas ietvaros, maksas par pārsniegtajām emisijām automobiļiem, tāpat ilgtermiņā — ieņēmumi no nākotnes Eiropas ceļojumu informācijas un atļauju izsniegšanas sistēmas, kuras būs jāmaksā personām, kas ieceļo, šķērsojot ES robežu, vai līdzīgas maksas.
- Ieviešot pašu resursu, uzmanība būtu jāpievērš to pārredzamībai, vienkāršumam, stabilitātei, to atbilstībai Savienības politikas mērķiem, to ietekmei uz konkurētspēju un ilgtspējīgu izaugsmi, un to taisnīgu sadalījumu starp dalībvalstīm.

Avots: Eiropas Komisija

4.4. Turpmākā virzība

Risinājumi attiecībā uz nākotnes ES finansēm, kas ir izklāstīti šajā iedaļā, ir gan daudzveidīgi, gan atšķirīgi pēc būtības. Tie skar jautājumus, kādiem mērķiem ES budžets būtu jāizmanto; kā budžets būtu jāfinansē; kā būtu jāreformē daži galvenie politikas virzieni; un kādai vajadzētu būt budžeta struktūrai un organizācijai.

Visi šie savstarpēji saistītie aspekti ir jāizskata kopā, raugoties uz iespējamiem nākotnes ES budžeta scenārijiem. Tas ir izklāstīts nākamajā iedaļā.

5. ES 27 DALĪBVALSTU SASTĀVĀ — IESPĒJAMĀ ATTĪSTĪBA

Baltajā grāmatā izklāstīti pieci ilustratīvi scenāriji ar dažādu ietekmi uz ES finansēm budžeta lieluma, struktūras un izmaiņu/modernizācijas pakāpes ziņā. Ir iespējamās dažādas kombinācijas un konstrukcijas elementi ir saderīgi, jo risinājumi un scenāriji nav ne pilnīgi atšķirīgi, nedz savstarpēji izslēdzoši.

Daži horizontālie jautājumi attiecas uz visiem scenārijiem.

Pirmkārt, jānodrošina, ka ES nauda tiek izmantota visefektīvākajā veidā: izdevumi būtu jāvirza uz programmām ar pierādītu ES pievienoto vērtību, kas ir izstrādātas, lai panāktu rezultātus ar minimālām izmaksām. Darbības rezultātiem vajadzētu būt nākamās paaudzes programmu centrā.

Otrkārt, lai reaģētu uz vienprātīgo dalībvalstu un ES finansējuma saņēmēju aicinājumu, vienkāršošana ir otrs kopīgais ES budžeta modernizēšanas dzinējspēks visos scenārijos. Būtu jānodrošina dažādo programmu un instrumentu vispārējā saskaņotība un papildināmība, turklāt jau izstrādes stadijā būtu jānovērš pārklāšanās. Lai vienkāršotu īstenošanu, viena veida pasākumiem pēc iespējas būtu jāpiemēro vieni un tie paši noteikumi ar mērķi virzīties uz vienu noteikumu kopumu.

Notiekošais esošo programmu un politikas virzienu modernizācijas process turpinātos, piemēram, attiecībā uz kopējās lauksaimniecības politiku, kohēzijas politiku, pētniecības programmu un citiem. Programmas ar vāju rezultativitāti varētu izbeigt vai iekļaut citur.

Treškārt, visi scenāriji paredz ņemt vērā elastību, lai reaģētu uz lielām negaidītām pārmaiņām un neparedzētām vajadzībām. Īpašie instrumenti ES budžetā bija noteicošais faktors, lai risinātu jautājumus saistībā ar migrācijas un drošības problēmām pašreizējās DFS ietvaros. Tie ir jāpilnveido un jāstiprina, lai nodrošinātu lielāku iestrādāto elastīgumu izdevumu programmām.

Visbeidzot, visos scenārijos būtu jāatceļ atlaides dalībvalstu iemaksām. Tāpat tiktu atcelta arī ziņošana par neto bilancēm vai ievērojami uzlabota metodika, lai labāk atspoguļotu reālo situāciju un tiktu saskaņoti valstu noteikumi par iemaksām ES budžetā.

Saskaņā ar šo loģiku, ir pieci galvenie risinājumi saistībā ar nākotnes ES finansēm.

- **Turpināsim iesākt:** ES-27 turpina pildīt savu pozitīvo reformu programmu.
- **Samazinām sadarbību:** ES-27 visās politikas jomās samazina sadarbību.
- **Daži sadarbojas vairāk:** ES-27 atļauj dalībvalstu grupām vairāk sadarboties konkrētās jomās.
- **Radikāli pārveidojam:** ES-27 dažās jomās sadarbojas vairāk, bet citās - mazāk.
- **Daudz vairāk darīt kopā:** ES-27 nolēmj vēl vairāk sadarboties visās politikas jomās.

1 Scenārijs

■ Turpinām iesākto

Vispārējā tendence un apjoms

- Visumā stabils
- Atspoguļo ES-27 pašreizējo reformu programmu
- Samazināts kohēzijas un lauksaimniecības relatīvais īpatsvars, lai finansētu jaunas prioritātes
- Plašāka finanšu instrumentu un garantiju izmantošana

Izdevumi

- **Kopējā lauksaimniecības politika**
 - Mērķtiecīgāks atbalsts lauksaimniekiem, kas saskaras ar īpašiem ierobežojumiem (piemēram, mazās saimniecības, kalnu reģioni un mazapdzīvoti reģioni) un riska pārvaldības instrumenti visām saimniecībām
 - Ieguldījumi lauku attīstībā (jo īpaši agrovides pasākumi)
- **Ekonomiskā, sociālā un teritoriālā kohēzija**
 - Samazināti ieguldījumi visiem reģioniem
 - Augstāks valsts līdzfinansējuma un finanšu instrumentu izmantošanas līmenis
 - Uzmanība vērsta uz sociālo iekļautību, nodarbinātību, prasmēm, inovāciju, klimata pārmaiņām, enerģētiku un vides pārmaiņām
- **Jaunas prioritātes**
 - Iekšējā/ārējā drošība, migrācija un robežkontrole; aizsardzība (pētniecība un izstrāde, spējas);
- **Strukturālās reformas, kas saistītas ar Eiropas pusgadu**
 - Pozitīvi stimuli, izmantojot vai nu kohēzijas politiku, vai īpašu fondu

Ieņēmumi

- Pašreizējā sistēma bez atlaidēm
- ES budžetu finansē no citiem ieņēmumu avotiem vai maksām

Scenārijs

2. Samazinām sadarbību

Vispārējā tendence un apjoms

- Ievērojami samazināts
- Uzsvars uz iekšējā tirgus darbību
- Ievērojami samazinātas kohēzijas un lauksaimniecībai paredzētās summas
- Daudz plašāka finanšu instrumentu un garantiju izmantošana

Izdevumi

- **Kopējā lauksaimniecības politika**
 - Atbalsts tikai lauksaimniekiem, kas saskaras ar īpašiem ierobežojumiem (piemēram, mazās saimniecības, kalnu reģioni un mazapdzīvoti reģioni)
 - Riska pārvaldības instrumenti visām saimniecībām
- **Ekonomiskā, sociālā un teritoriālā kohēzija**
 - Atbalsts tikai kohēzijas valstīm un pārrobežu sadarbībai
 - Uzmanības centrā tikai sociālā iekļautība, nodarbinātība, prasmes, inovācija, klimata pārmaiņas, enerģētika un vides pārmaiņas
- **Vienotā tirgus programmas tiek saglabātas** (Eiropas komunikāciju tīkli, muitas, patērētāju aizsardzība, aģentūras)
- **Finansējumu jaunām prioritātēm nepiešķir** (drošība, robežkontrole, migrācija, aizsardzība)
- **Citas programmas pārtrauc** (*Erasmus*, pētniecība un izstrāde, atbalsts vistrūcīgākajiem iedzīvotājiem, veselība, kultūra, pilsonība...)

Ieņēmumi

- Pašreizējā sistēma bez atlaidēm

3

Scenārijs

■ Daži sadarbības vairāk

Vispārējā tendence un apjoms

- Visumā stabils, iespējams, var palielināties, lai aptvertu kopējo darbību jomas
- Plašāka finanšu instrumentu un garantiju izmantošana

Izdevumi

- Tāpat kā 1. scenārijā

Papildu budžeta līdzekļi un novatorisks finansējums

- Ciešākas sadarbības izdevumus ietver ES budžetā (līdzīgi kā Eiropas Prokuratūras gadījumā)
- Finansējuma apkopošana ārpus ES budžeta
 - ieguldījumu fondi
 - piešķirtie ieņēmumi
 - tiek novirzīti caur ES budžetu, bet uz tiem neattiecas daudzgadu finanšu shēmas ierobežojumi
- Eurozona
 - Eurozonas makroekonomiskā stabilizācija (ieguldījumu aizsardzība/bezdarba pārapdrošināšana/fonds “nebaltai dienai”)

Ieņēmumi

- Tāpat kā 1. scenārijā + jaunus politikas virzienus finansē tikai iesaistītās dalībvalstis, vai nu izmantojot pašreizējo sistēmu vai
- Jauns pašu resurss (piemēram, finanšu darījuma nodoklis)
 - Jaunu ieņēmumu plūsma ārpus pašreizējās finansēšanas sistēmas
 - vai *ad hoc* finanšu iemaksas

4 Scenārijs

Radikāli pārveidojam

Vispārējā tendence un apjoms

- Zemāks
- Samazināta kohēzijas un kopējās lauksaimniecības politikas daļa
- Galvenā uzmanība tiek pievērsta prioritātēm ar ļoti augstu ES pievienoto vērtību
- Daudz plašāka finanšu instrumentu un garantiju izmantošana

Izdevumi

- **Kopējā lauksaimniecības politika**
 - Samazināti tiešie maksājumi
 - Galvenokārt atbalsts lauksaimniekiem, kas saskaras ar īpašiem ierobežojumiem (piemēram, mazās saimniecības, kalnu reģioni un mazapdzīvoti reģioni)
 - Agrovīdes un klimata pasākumi un riska pārvaldības instrumenti visām saimniecībām
- **Ekonomiskā, sociālā un teritoriālā kohēzija**
 - Atbalsts tikai nabadzīgākajiem reģioniem un pārrobežu sadarbībai
 - Uzmanības centrā tikai sociālā iekļautība, nodarbinātība, prasmes, inovācija, klimata pārmaiņas, enerģētika un vides pārmaiņas
- **Jaunas prioritātes**
 - Drošība un aizsardzība (galveno spēju kopīga finansēšana, kopīgs iepirkums)
 - Terorisma apkarošanas aģentūra un migrācijas pārvaldība, kur robežkontroli un krasta apsardzi nodrošina ar kopīgām iekārtām
- **Pašreizējo prioritāšu stiprināšana**
 - Viedi transporta un enerģētikas tīkli, augstas veiktspējas skaitļošana, pasaules līmeņa pētniecība un izstrāde, e-transporta
 - Ārpolitika
- **Strukturālās reformas, kas saistītas ar Eiropas pusgadu**
 - Pozitīvi stimuli, izmantojot vai nu kohēzijas politiku, vai īpašu fondu

Ieņēmumi

- **Pašreizējās sistēmas vienkāršošana: atceļ visas atlaides, reformē vai atceļ uz PVN balstītos pašu resursus**
- **Jauni pašu resursi finansē daļu no ES budžeta un palīdz sasniegt politikas mērķus (piemēram, “zaļie” nodokļi, finanšu darījuma nodoklis, kopējā konsolidētā uzņēmumu ienākuma nodokļa bāze)**
- **ES budžetu finansē no citiem ieņēmumu avotiem vai maksām**

5 Scenārijs

■ Daudz vairāk darīt kopā

Vispārējā tendence un apjoms

- Ievērojami palielināts
- Ievērojams papildu finansējums jaunām prioritātēm un ārējai darbībai
- Plašāka finanšu instrumentu un garantiju izmantošana
- Pašu resursu maksimālās robežas palielināšana

Izdevumi

- Kopējā lauksaimniecības politika — lielāka summa
- Ekonomiskā, sociālā un teritoriālā kohēzija kā 1. scenārijā plus:
 - pastiprināta sociālā dimensija (piemēram, bērna garantija)
 - pastiprināta teritoriālās sadarbības dimensija
 - pastiprināta pilsētu dimensija
- Jaunas prioritātes un prioritātes ar augstu pievienoto vērtību kā 4. scenārijā
- Strukturālās reformas, kas saistītas ar Eiropas pusgadu
 - Pozitīvi stimuli, izmantojot vai nu kohēzijas politiku, vai īpašu fondu
- Kopējā drošība un aizsardzība, kopējs finansējums un iepirkums, ES budžets, ko papildina ārpusbudžeta fonds
- Riska kapitāla fonda mehānisms
- Pilntiesīgs eurozonas budžets un Eiropas Monetārais fonds
- Pastiprināta ārējā darbība; Eiropas Attīstības fonds budžetā

Ieņēmumi

- Padziļināta reforma, pārsniedzot 4. scenārijā paredzēto
- Jauni pašu resursi finansē lielu daļu no ES budžeta un palīdz sasniegt politikas mērķus
- ES budžetu finansē no citiem ieņēmumu avotiem vai maksām

6. SECINĀJUMI FINANSĒJUMS ES NĀKOTNEI

ES budžets un arī visa Eiropas Savienība kopumā pēc 2020. gada mainīsies. Tas nav apstrīdams – *status quo* nav risinājums mūsu Savienībai. ES budžetam būs jākļūst vienkāršākam, elastīgākam, stabilākam, un tam jāļauj efektīvāk izmantot līdzekļus.

Tas, kādas būs izmaiņas budžetā – un kādiem mērķiem to izmantos – ir atkarīgs no tā, kādu nākotni mēs vēlamies mūsu Savienībai, un cik lielā mērā mēs vēlamies strādāt kopā, lai veidotu šo nākotni.

Šajā diskusiju dokumentā ir izklāstīti vairāki risinājumi un scenāriji attiecībā uz nākotnes budžeta virzību un to, kā to varētu izmantot. Tā mērķis ir stimulēt turpmākas diskusijas par to, kurp Savienība dodas un ko mēs vēlamies sasniegt kopā.

Šis ir pēdējais no 5 pārdomu dokumentiem pēc Baltās grāmatas par Eiropas nākotni. Kopumā šajos 6 dokumentos ir izklāstīta virkne ideju, koncepciju un iespēju ES-27 nākotnei.

Baltās grāmatas un šo pārdomu dokumentu izraisīto debašu un diskusiju plašums un dziļums liecina par to, cik svarīgi ir šie jautājumi. Šīs diskusijas būtu jāturpina 2017. gada otrajā pusē, un debatēm vajadzētu būt pēc iespējas plašākām, lai nodrošinātu, ka visa Eiropa rūpīgi apsver savu nākotni. Priekšsēdētājs Junkers ņems vērā šīs idejas un sniegs savu personīgo viedokli septembra runā par stāvokli Savienībā.

Attiecībā uz nākamo daudzgadu finanšu shēmu Komisija izskatīs visas reakcijas uz Balto grāmatu un pārdomu dokumentiem un visas saņemtās atbildes. Tas ļaus Komisijai aptuveni 2018. gada vidū iesniegt nākamās daudzgadu finanšu shēmas priekšlikumus.